

Zarządzenie Nr 18/2021
Prezydenta Miasta Włocławek
z dnia 25 stycznia 2021 r.

w sprawie przeprowadzenia konsultacji projektu uchwały Rady Miasta Włocławek w sprawie przyjęcia Miejskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2021 – 2023.

Na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 roku, poz. 713, poz. 1378), art. 5 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2020 roku, poz. 1057) oraz § 4 ust. 1 uchwały Nr XLVI/227/10 Rady Miasta Włocławek z dnia 27 września 2010 roku w sprawie określenia szczegółowego sposobu konsultowania z organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji, zmienionej uchwałą Nr XII/141/11 Rady Miasta Włocławek z dnia 29 sierpnia 2011 roku (Dziennik Urzędowy Województwa Kujawsko - Pomorskiego z 2010 roku, Nr 163, poz. 2081 oraz z 2011 roku, Nr 233, poz. 2151),

zarządza się, co następuje:

§ 1. Przeprowadzenie z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz Miejską Radą Działalności Pożytku Publicznego we Włocławku, konsultacji projektu uchwały Rady Miasta Włocławek w sprawie przyjęcia Miejskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2021-2023, stanowiącego załącznik nr 1 do niniejszego zarządzenia.

§ 2. 1. Konsultacje zostaną przeprowadzone w terminie do dnia 7 lutego 2021 r. w następujących formach:

- 1) opinii, wydanej przez Miejską Radę Działalności Pożytku Publicznego,
- 2) wyrażenia opinii przez organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy.

2. Zgłoszenia wniosków i uwag do projektu uchwały, który stanowi załącznik nr 1 do niniejszego Zarządzenia, należy składać pisemnie na formularzu konsultacji, który stanowi załącznik nr 2 do niniejszego Zarządzenia, do Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie we Włocławku, ul. Ogniowa 8/10 lub elektronicznie na adres: sekretariat@mopr.wloclawek.pl.

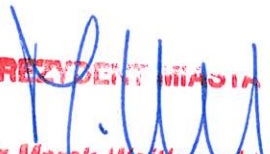
§ 3. Wykonanie zarządzenia powierza się Dyrektorowi Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie we Włocławku.

§ 4. Za przeprowadzenie konsultacji projektu ww. uchwały odpowiedzialny jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie we Włocławku.

§ 5. Nadzór nad wykonaniem zarządzenia powierza się właściwemu w zakresie nadzoru Zastępcy Prezydenta Miasta Włocławek.

§ 6.1. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

2. Zarządzenie podlega podaniu do publicznej wiadomości poprzez ogłoszenie w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miasta Włocławek, na stronie www.wloclawek.pl w zakładce organizacje pozarządowe, konsultacje projektów aktów prawa miejscowego, na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Włocławek oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie we Włocławku.

PREZYDENT MIASTA
dr Marek Wojtkowski

Spisano na podstawie
wzajemnej umowy
fotokopii
INSPEKTOR
RADCA PRAWNY
Wiesława Kąkolczyńska
Tr/W-121/86
Jolanta Ordon

UZASADNIENIE

Obowiązek konsultowania projektów aktów normatywnych dotyczących sfery zadań publicznych z radą działalności pożytku publicznego i organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2020 roku, poz. 1057) wynika z art. 5 ust. 2 pkt 4 ustawy.

Szczegółowy sposób oraz formę ich przeprowadzania określa Uchwała Nr XLVI/227/10 Rady Miasta Włocławek z dnia 27 września 2010 roku w sprawie określenia szczegółowego sposobu konsultowania z organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji, zmieniona uchwałą Nr XII/141/11 Rady Miasta Włocławek z dnia 29 sierpnia 2011 roku.

Projekt uchwały w sprawie przyjęcia Miejskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2021- 2023, obejmuje zadania z zakresu strefy zadań publicznych, określone w art. 4 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, dlatego wymaga przeprowadzenia konsultacji.

ZASTĘPCA PREZYDENTA

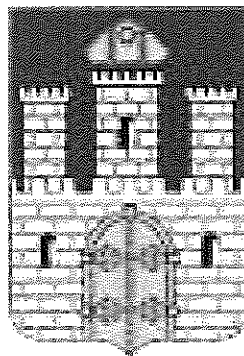
Domicela Kępczewska

DYREKTOR WYDZIAŁU

Elżbieta Dynarska

Załącznik
do Uchwały Nr.....
Rady Miasta Włocławek
z dnia.....

**MIEJSKI PROGRAM DZIAŁAŃ
NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
NA LATA 2021 – 2023**

WŁOCŁAWEK 2020

SPIS TREŚCI

1. Wstęp.....	3
2. Analiza działań na rzecz osób niepełnosprawnych we Włocławku wraz ze statystyką - stan z lat 2018-2019.....	6
2.1. Pojęcie niepełnosprawności.....	7
2.2. Pomoc społeczna osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom.....	7
2.2.1. Pomoc środowiskowa.....	13
2.2.2. Pomoc instytucjonalna.....	16
2.2.3. Rehabilitacja społeczna i zawodowa - zadania realizowane dla osób niepełnosprawnych przez MOPR w ramach środków PFRON.....	19
2.2.4. Inicjatywy i programy realizowane dla osób niepełnosprawnych z udziałem środków pozabudżetowych.....	24
2.2.5. Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.....	28
2.3. Edukacja Osób Niepełnosprawnych.....	33
2.4. Dostęp do usług medycznych i rehabilitacyjnych.....	39
2.5. Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych.....	41
2.6. Dostęp do sportu, kultury, turystyki i rekreacji.....	47
2.7. Tworzenie warunków do samodzielności i niezależności osób niepełnosprawnych.....	49
3. Cele programu i sposoby ich realizacji.....	51
4. Podsumowanie.....	66
5. Oczekiwane rezultaty i efekty realizacji programu.....	67
6. Czas realizacji.....	67
7. Monitoring realizacji programu.....	68
8. Całkowity koszt programu.....	68
9. Wykaz tabel i wykresów.....	69

1. WSTĘP

Miejski Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Gminie Miasto Włocławek na lata 2021-2023 zakłada kontynuację kierunków lokalnej polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami, jakie zostały wytyczone w Miejskich Programach Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2004-2008, 2009-2013 oraz 2014-2020. Istotą programu jest stworzenie lokalnych warunków oraz zagwarantowanie i udzielenie osobom niepełnosprawnym indywidualnej pomocy, która umożliwi maksymalne wykorzystanie ich potencjalnych zdolności i możliwości dla osiągnięcia jak największej życiowej samodzielności i aktywności. Celem programu jest określenie zadań, poprzez realizację których może poprawić się sytuacja życiowa osób o ograniczonej sprawności w społeczności lokalnej i warunki integracji społecznej, ekonomicznej w tym przeciwdziałanie ich wykluczeniu przy uwzględnieniu istniejących zasobów oraz możliwości miasta w zakresie ich realizacji.

Planując w Programie działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami uwzględniono ich interdyscyplinarny i międzyresortowy wymiar, bowiem problemy osób z niepełnosprawnościami nie dotyczą jedynie obszaru pomocy społecznej, ale także dotyczą sfery zdrowia, edukacji, sportu, kultury, infrastruktury i architektury.

Podstawę prawną do opracowania i realizacji programu stanowi ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dnia 27 sierpnia 1997 roku (Dz. U. z 2020 roku, poz. 426 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 35a ust. 1 cytowanej ustawy do zadań powiatu należy: opracowywanie i realizacja zgodnie z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie:

- rehabilitacji społecznej,
- rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia,
- przestrzeganie praw osób niepełnosprawnych.

U podstaw tworzenia Programu znajdują się zapisy krajowych aktów prawnych, dokumenty lokalne, akty prawa miejscowego oraz zapisy aktów prawa międzynarodowego.

Dokumenty lokalne Miasta Włocławek:

- a) Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Włocławek na lata 2016-2020 przyjęta uchwałą Rady Miasta Włocławek Nr XXI/77/2016 z dnia 23 czerwca 2016 roku,
- b) Wojewódzki Programem „Równe Szanse. Program Działań Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych do 2020 roku”,
- c) Strategia rozwoju miasta Włocławek 2020+.

Krajowe regulacje prawne:

- a) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, która stoi w obronie praw i wolności osób z niepełnosprawnością, określająca zasady jakimi powinna kierować się władza ustawodawcza, wykonawcza i samorządy terytorialne działające na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnością (art. 68, art. 69),
- b) Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, uchwalona 1 sierpnia 1997 roku przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, która uznaje, iż osoby z niepełnosprawnością mają prawo do niezależnego, samodzielnego, aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji (M.P. z 13.08.1997 roku Nr 50, poz. 475),
- c) Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 roku, poz. 426 z późn. zm.) określająca szczegółowo zagadnienia związane z aktywizacją zawodową i społeczną osób z niepełnosprawnością,
- d) Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2020 roku, poz. 1409 z późn. zm.) określająca instrumenty interwencji państwa na rynku pracy,
- e) Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 roku, poz. 1507 z późn. zm.), w której z zapisów art. 19 pkt. 1 wynika konieczność stworzenia strategii rozwiązywania problemów społecznych wspierającej osoby z niepełnosprawnością,
- f) Ustawa o ochronie zdrowia psychicznego z dnia 19 sierpnia 1994 roku (Dz. U. z 2020 roku, poz. 685 z późn. zm.) z której wynika, że obowiązkiem państwa jest ochrona zdrowia psychicznego, zapewniona przez organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane.
- g) Ustawa z dnia 19 lipca 2019r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. z 2019 roku, poz. 1696)

Akta prawa międzynarodowego:

Konwencja o Prawach Osób Niepełnosprawnych przyjęta przez ONZ 13 grudnia 2006 roku.

Jest to pierwszy międzynarodowy akt prawny, który odnosi się kompleksowo do osób niepełnosprawnych. Jej celem jest popieranie, ochrona oraz zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez wszystkie osoby niepełnosprawne.

Godne i aktywne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych w życiu osobistym, społecznym i zawodowym winno polegać nie tylko na zaspakajaniu ich potrzeb, ale przede wszystkim na wyrównywaniu różnic, które wynikają z niepełnosprawności.

Równoprawny dostęp do dóbr, które są osiągalne dla pozostałych osób bez wysiłku, powinien być zapewniony w każdej sferze funkcjonowania osób z niepełnosprawnością. Zapewnienie wsparcia z różnych źródeł i w różnych formach umożliwi osobom niepełnosprawnym, pełne korzystanie bez dyskryminacji ze wszystkich praw człowieka i uczestniczenia we wszystkich płaszczyznach życia miasta. Dialog i współpraca instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych z organizacjami pozarządowymi, pozwoli komunikować potrzeby i wykorzystywać pojawiające się możliwości rozwiązywania problemów oraz pozyskiwanie środków na realizację programów i akcji, mających na celu zapobieganie i minimalizowanie skutków niepełnosprawności.

Program wieloaspektowo ujmuje zagadnienia wynikające z niepełnosprawności, określa kierunki lokalnej polityki na rzecz osób niepełnosprawnych i działania konieczne do jej realizacji, wykorzystując obowiązujące prawo w celu poprawy sytuacji niepełnosprawnych mieszkańców. Jego celem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych oraz zapewnienie im możliwie pełnego i równoprawnego uczestnictwa w życiu społecznym oraz zawodowym. Adresowany jest do osób niepełnosprawnych, ich rodzin, opiekunów, mieszkańców Włocławka oraz działających na ich rzecz instytucji i organizacji pozarządowych.

Wspólne działanie samorządu, jego jednostek organizacyjnych oraz organizacji pozarządowych pozwala w pełni wykorzystać potencjał naszego miasta. Wzajemne uzupełnianie środków z różnych źródeł, pozwoli kompleksowo wesprzeć osoby niepełnosprawne i ich rodziny.

Wyniki działań przedstawiane w corocznych sprawozdaniach z realizacji „Miejskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014-2020” i osiągnięte w tej materii efekty upewniają o konieczności podejmowania podobnych działań na lata następne.

Dokument ten obejmuje siedem szczegółowych celów składających się na cel główny:

Tworzenie warunków do możliwie pełnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej Gminy Miasto Włocławek. Cele szczegółowe będą realizowane poprzez konkretne zadania i działania. Program wskazuje także realizatorów poszczególnych działań.

Program opracował Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie we Włocławku, w oparciu o materiały i analizy własne oraz sprawozdania i opracowania Wydziałów Urzędu Miasta Włocławek, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, organizacji pozarządowych realizujących zadania na rzecz osób niepełnosprawnych i innych instytucji, w tym uwzględniając problemy sygnalizowane przez osoby niepełnosprawne.

Partnerzy realizujący założenia programu:

- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie we Włocławku,
- Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Publicznego Urzędu Miasta Włocławek,
- Wydział Edukacji Urzędu Miasta Włocławek,
- Wydział Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta Włocławek,
- Wydział Dróg, Transportu Zbiorowego i Energii Urzędu Miasta Włocławek,
- Miejski Zespół Opieki Zdrowotnej we Włocławku,
- Powiatowy Urząd Pracy we Włocławku,
- Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji we Włocławku,
- Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna we Włocławku,
- Miejska Biblioteka Publiczna we Włocławku,
- Galeria Sztuki Współczesnej we Włocławku,

- Centrum Kultury „Browar B” we Włocławku
- Stowarzyszenie Sportowe Niepełnosprawnych „EUROINTEGRACJA” we Włocławku,
- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Dorosłym z Niepełnosprawnością Intelktualną „OLIGO” we Włocławku,
- Zakład Aktywności Zawodowej we Włocławku.

Zakłada się otwarty charakter programu, tzn. może on być uzupełniany, rozszerzany i zmieniany o nowe zadania i cele w trakcie jego realizacji, zgodnie z zapotrzebowaniem społecznym. W miarę pojawiania się nowych problemów oraz uregulowań prawnych, można będzie go modyfikować, dostosowując do aktualnej sytuacji prawnej i możliwości finansowych.

Program definiuje cele, priorytety oraz działania, zwiększając możliwości zabezpieczenia optymalnych środków na podniesienie jakości życia osób niepełnosprawnych zarówno w budżecie Gminy Miasto Włocławek, jak również z dodatkowych środków pochodzących między innymi z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) i środków Unii Europejskiej, środków Funduszu Pracy (FP), organizacji pozarządowych oraz pozyskiwanych innych środków zewnętrznych.

2. ANALIZA DZIAŁAŃ NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH WE WŁOCŁAWKU WRAZ ZE STATYSTYKĄ- STAN Z LAT 2018-2019

Gmina Miasto Włocławek od wielu lat systematycznie pogłębia integrację społeczną wszystkich mieszkańców bez względu na ich wiek, sprawność fizyczną i sytuację ekonomiczną oraz rozwija ofertę wsparcia i pomocy osobom niepełnosprawnym zarówno w formie instytucjonalnej, jak i pozainstytucjonalnej. Polityka społeczna miasta ukierunkowana jest m.in. na dążenie do tworzenia warunków zapewniających osobom niepełnosprawnym oraz ich rodzinom pełne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnej, dostęp do informacji, edukacji, rynku pracy i infrastruktury publicznej. Należy podkreślić, że osoby niepełnosprawne mają stworzoną we Włocławku możliwość aktywnego udziału w procesie planowania działań ich bezpośrednio dotyczących, m. in. poprzez działalność Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych oraz funkcjonowanie Pełnomocnika Prezydenta Miasta Włocławek do spraw Osób z Niepełnosprawnościami. Warunkiem umożliwiającym osobom niepełnosprawnym pełne funkcjonowanie we wszystkich dziedzinach życia jest zapewnienie dostępności środowiska fizycznego, społecznego, gospodarczego i kulturalnego, dostępu do opieki zdrowotnej, edukacji, zatrudnienia oraz do informacji i środków komunikacji.

Przy opracowaniu niniejszej analizy sytuacji osób niepełnosprawnych na terenie Gminy Miasto Włocławek posługiwano się danymi m.in.: Powiatowego Urzędu Pracy we Włocławku, Miejskiego

Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku, Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie we Włocławku, Urzędu Miasta Włocławek, Zakład Aktywności Zawodowej we Włocławku.

2.1. Pojęcie niepełnosprawności

Przez niepełnosprawność rozumie się trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.

Osoby niepełnosprawne, zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, to osoby, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem:

- 1) o zakwalifikowaniu przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (znacznego, umiarkowanego, lekkiego) lub
- 2) o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie odrębnych przepisów lub
- 3) o niepełnosprawności, wydanym przed ukończeniem 16 roku życia.

Zgodnie z art. 5 ww. ustawy orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o:

- 1) całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji, traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności,
- 2) całkowitej niezdolności do pracy, traktowane jest na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności,
- 3) częściowej niezdolności do pracy, traktowane jest na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

2.2. Pomoc społeczna osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom

Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym przez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Osoby niepełnosprawne korzystają ze świadczeń pomocy społecznej na ogólnych zasadach, określonych w przepisach. Zadania te realizowane są w formie: zasiłków pieniężnych, wsparcia środowiskowego obejmującego usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi świadczone przez domy pomocy społecznej, ośrodki opiekuńcze i środowiskowe domy samopomocy. Wymienione formy niecałkowicie zaspakajają potrzeby wynikające z niepełnosprawności. Obok zabezpieczenia niezbędnych życiowych potrzeb osób niepełnosprawnych, konieczne jest również zorganizowanie

specjalistycznej pomocy, która umożliwi osobie niepełnosprawnej usamodzielnienie się, opuszczenie kręgu beneficjentów pomocy społecznej, pozwoli na prawdziwe upodmiotowienie się. Rodzaj, formy i rozmiar tej pomocy powinny stymulować osobę niepełnosprawną do samodzielnego rozwiązywania własnych problemów przy wsparciu pracownika socjalnego, który ma bezpośredni kontakt z osobą niepełnosprawną.

Działania środowiskowe prowadzone są przez terenowych pracowników socjalnych zatrudnionych w Osiedlowych Sekcjach Pomocy Społecznej. Do ich zadań należy rozeznawanie sytuacji życiowej osób i rodzin ubiegających się o pomoc oraz kwalifikowanie i wnioskowanie o świadczenia z pomocy społecznej, a także podejmowanie działań aktywizujących osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej ze szczególnym uwzględnieniem społeczności lokalnych, jak również przyznawanie i wypłacanie świadczeń pieniężnych przewidzianych ustawą o pomocy społecznej.

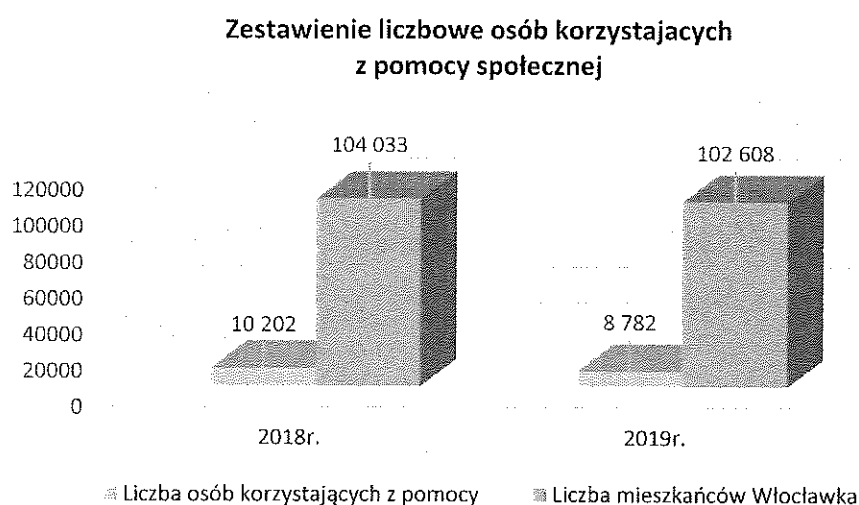
W **2018 r.** 5 608 rodzin otrzymało wsparcie z zakresu pomocy społecznej. Łącznie pomocą objęto 10 202 osoby żyjące w tych rodzinach, czyli z pomocy społecznej korzystało 9,81% mieszkańców.

Natomiast w **2019 r.** 4 949 rodzin otrzymało wsparcie. Łącznie pomocą objęto 8 782 osoby żyjące w tych rodzinach, czyli z pomocy społecznej korzystało 8,56% mieszkańców.

Pomoc osobom znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej realizowana była przez terenowych pracowników socjalnych w 3 obszarach: świadczenia pieniężne, pomoc pozamaterialna, działania środowiskowe.

Liczbę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na przestrzeni ostatnich lat obrazują poniższe zestawienia.

Wykres 1.

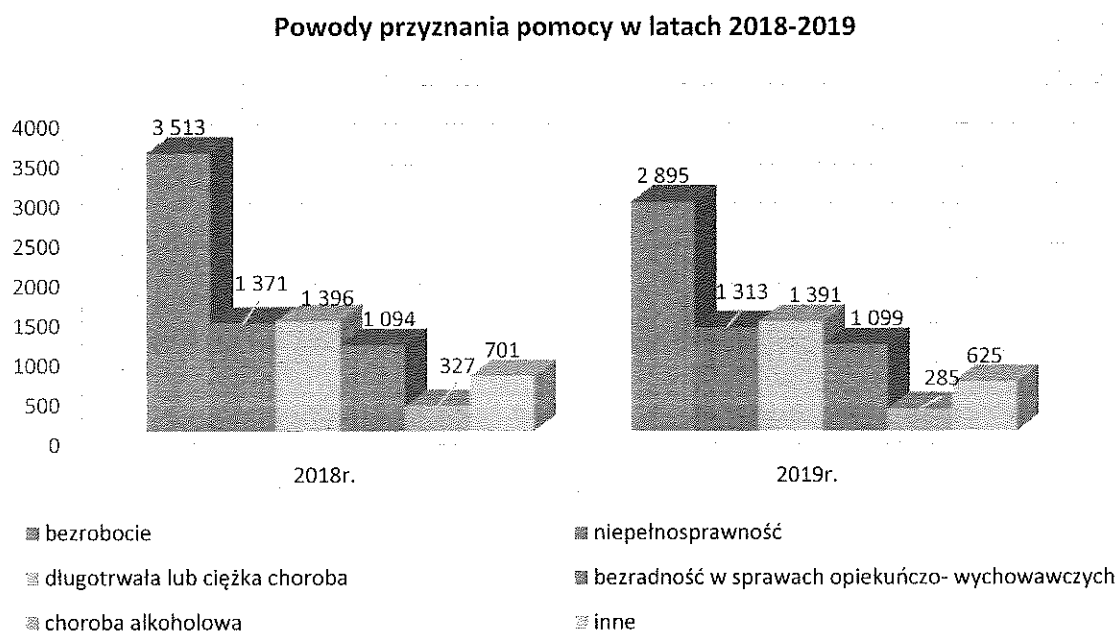

Źródło: Sprawozdanie z działalności MOPR we Włocławku i innych samorządowych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej za 2018 i 2019 rok

Według poniższego zestawienia **spośród przyczyn udzielania przez MOPR pomocy, na drugim miejscu była niepełnosprawność**. Z tego powodu, z różnych form pomocy skorzystało w latach:

- w **2018 r.** - 1371 rodzin i 2.137 osób w tych rodzinach tj. odpowiednio 24,45% rodzin wspartych przez MOPR i 20,95% osób,
- w **2019 r.** - 1.313 rodzin i 2.037 osób w tych rodzinach, tj. odpowiednio 26,53% rodzin wspartych przez MOPR i 23,20% osób objętych pomocą,

Wykres 2.

Źródło: Sprawozdanie z działalności MOPR we Włocławku i innych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej za 2018 i 2019 rok

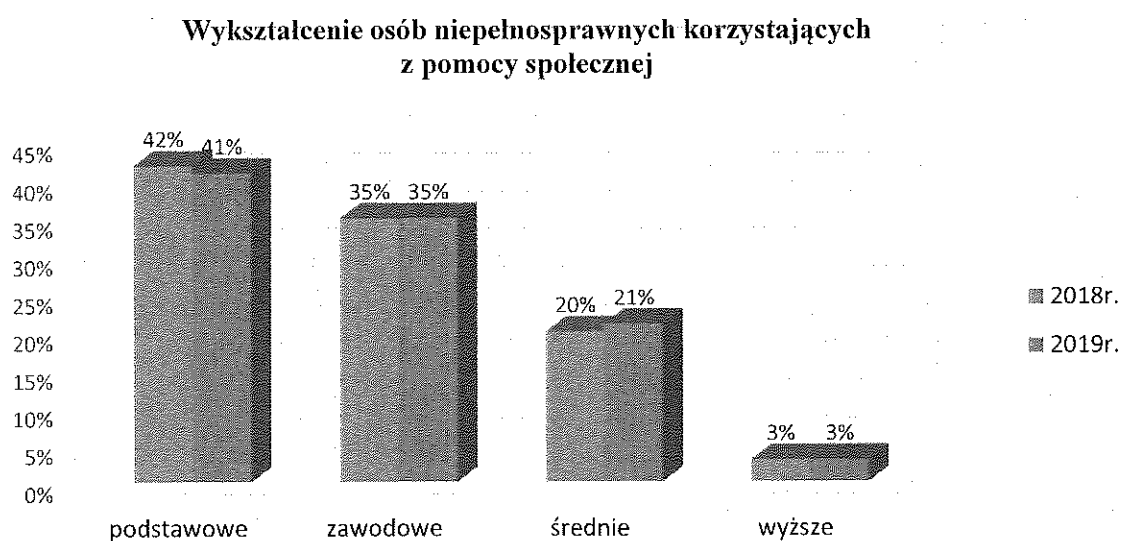
Tabela 1.

Struktura osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy społecznej w roku 2018																	
	Wiek		Wykształcenie			Źródło utrzymania				Stopień niepełnosprawności				Typ rodziny			
	do 30 lat	31-50 lat	podstawowe	zawodo- -we	średnie	wyższe	renta emerytura	renta socjalna	zasiłek stały	inne	lekki	umiarkowany	znaczny	rodziny pełne	rodziny niepełne	osoby samotne	
Ogółem w tym procent (%)	26 3%	260 25 %	738 72%	435 42%	354 35%	204 20%	31 3%	368 36%	58 6%	515 50%	83 8%	125 12%	618 60%	281 28%	199 20%	54 5%	771 75%
Struktura osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy społecznej w roku 2019																	
	Wiek		Wykształcenie			Źródło utrzymania				Stopień niepełnosprawności				Typ rodziny			
	do 30 lat	31-50 lat	podstawowe	zawodo- -we	średnie	wyższe	renta emerytura	renta socjalna	zasiłek stały	inne	lekki	umiarkowany	znaczny	rodziny pełne	rodziny niepełne	osoby samotne	
Ogółem w tym procent (%)	37 3%	276 23 %	872 74%	484 41%	410 35%	253 21%	38 3%	472 40%	56 5%	552 46%	105 9%	166 14%	689 58%	330 28%	231 19%	77 7%	877 74%

Źródło: MOPR Włocławek

Z powyższego zestawienia wynika, że z pomocy społecznej w latach 2018-2019 najwięcej korzystało osób powyżej 50 r.ż. Osoby te należą do licznego grona bezrobotnych i poszukujących pracy oraz osób, którym wydano w 2018r. najwięcej orzeczeń o stopniu niepełnosprawności (Tabela 4.).

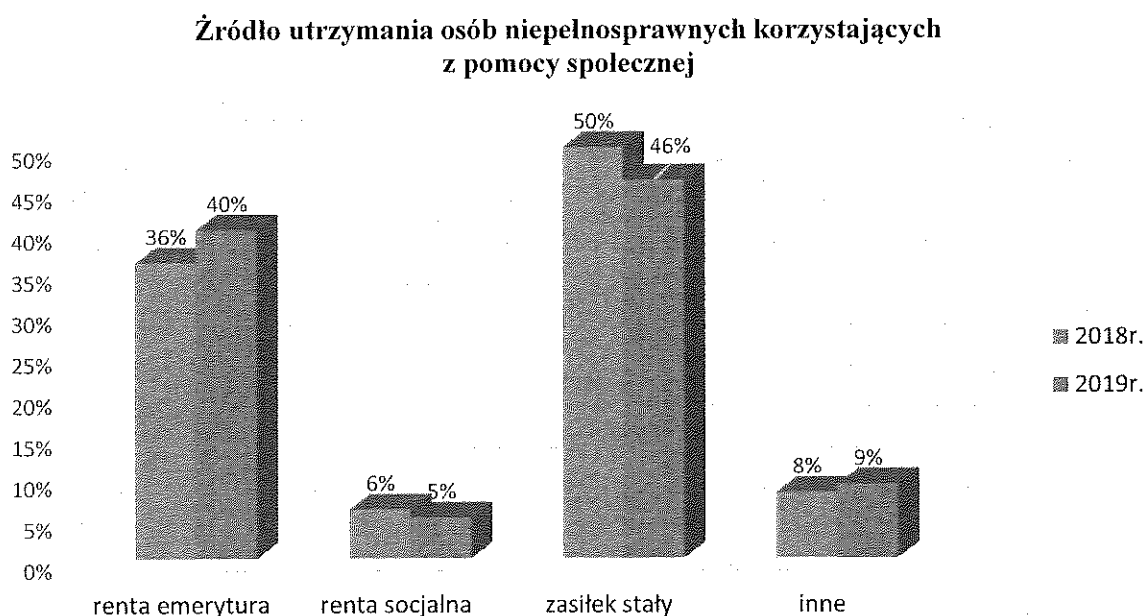
Wykres 3.

Źródło: opracowano na podstawie danych MOPR Włocławek

Z powyższej struktury można zaobserwować niekorzystną sytuację w zakresie wykształcenia. Najwięcej (35%-42%) osób korzystających z pomocy społecznej w latach 2018-2019, to osoby z wykształceniem podstawowym i zawodowym, zaledwie 20%-21% to osoby z wykształceniem średnim, a 3% z wykształceniem wyższym.

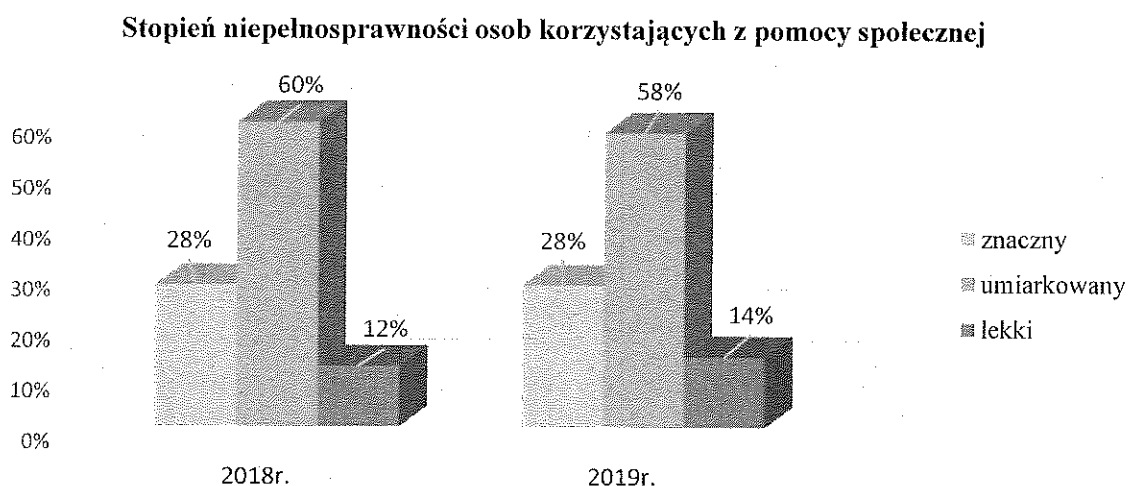
Wykres 4.

Źródło: opracowano na podstawie danych MOPR Włocławek

Najczęściej występującym rodzajem dochodów w gospodarstwie domowym osób niepełnosprawnych są zasiłki stałe (46%-50%). Z renty lub emerytury utrzymuje się średnio 36%-40% osób niepełnosprawnych. Inne źródła utrzymania stanowiące 5%-9%, to: zasiłek dla bezrobotnych, alimenty, umowy zlecenia, umowy o pracę.

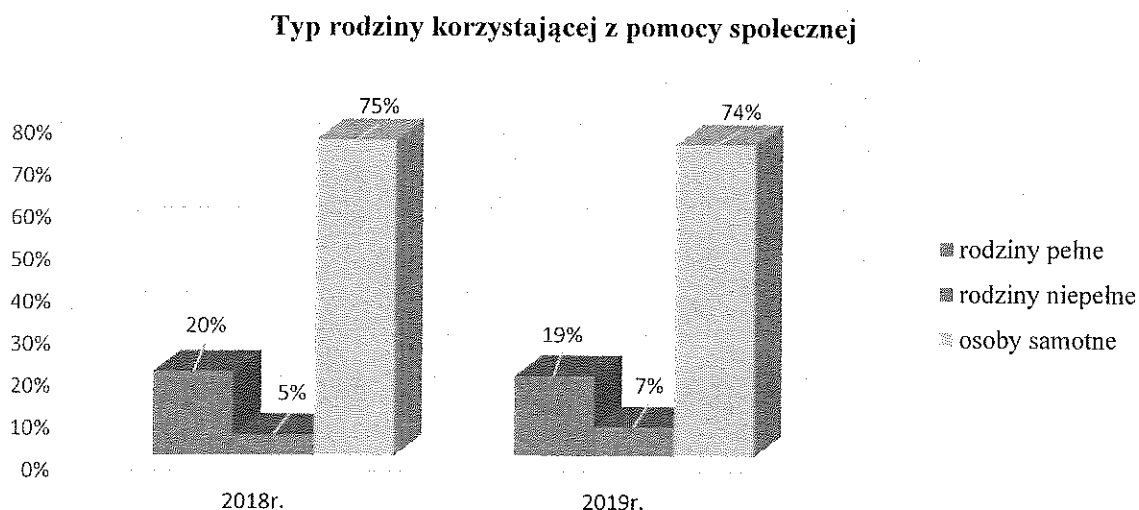
Wykres 5.

Źródło: opracowano na podstawie danych MOPR Włocławek

Wśród osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy społecznej w latach 2018-2019 dominują osoby z umiarkowanym (58%-60%) i znacznym (28%) stopniem niepełnosprawności.

Wykres 6.

Źródło: opracowano na podstawie danych MOPR Włocławek

Z uzyskanych danych widać wyraźnie, że większość osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy społecznej w latach 2018-2019 stanowią osoby samotne (74%-75%). Na drugim miejscu znajdują się rodziny pełne korzystające z pomocy tj. (19%-20%).

Tabela 2

Powody współistniejące przyznania pomocy osobom niepełnosprawnym w latach 2018-2019		
	Liczba osób niepełnosprawnych	
Wyszczególnienie	2018r.	2019r.
Ubóstwo	651	783
Sieroctwo	0	0
Bezdomność	94	88
Bezrobocie	256	249
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	2	6
Długotrwała choroba	1324	1249
Alkoholizm	27	44
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	66	71

Źródło: MOPR Włocławek

Z zamieszczonych powyżej danych widać, że główną przyczyną współistniejącą przyznania pomocy osobom niepełnosprawnym jest długotrwała choroba. Na kolejnym miejscu znalazło się ubóstwo i bezrobocie. Pozostałym osobom przyznano pomoc m.in. z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, bezdomności, alkoholizmu i potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności.

2.2.1. Pomoc środowiskowa

Świadczenia pomocy społecznej są zróżnicowane, niektóre z nich mają charakter obligatoryjny, a inne fakultatywny. Każdy rodzaj świadczenia ma ustawowo określone przesłanki, będące podstawą ich przyznania. W **2018r.** z pomocy w formie świadczeń pieniężnych skorzystało ogółem 4 625 rodzin i 8 821 osób w tych rodzinach. W **2019 r.** skorzystały ogółem 4 053 rodziny i 7 652 osoby w tych rodzinach. Rodziny te otrzymywały niżej wymienione świadczenia:

- Zasiłek stały – przysługuje osobie pełnoletniej niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, która nie nabyła uprawnień do świadczeń z ubezpieczenia społecznego,

- Zasiłek okresowy – przyznawany jest w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość otrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego,
- Zasiłek celowy i celowy specjalny – przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej w szczególności może być przyznany na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu,
- Zasiłki celowe na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego.

Poza udzielaniem świadczeń pieniężnych pracownicy socjalni Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie podejmują działania w zakresie **pracy socjalnej** w szczególności:

- pomoc w rozwiązywaniu problemów związanych z bezrobociem,
- działania na rzecz poprawy stanu zdrowia,
- zapewnienie właściwego rozwoju psychospołecznego dzieci i młodzieży,
- pomoc w redagowaniu pism, kompletowaniu dokumentacji przy ubieganiu się o różnego rodzaju ulgi i świadczenia,
- informowanie klientów o przysługujących im prawach i uprawnieniach,
- pomoc w integracji ze środowiskiem osób opuszczających zakłady karne,
- wdrażanie kontraktów socjalnych jako skutecznej formy współpracy z osobami i rodzinami objętymi pomocą,
- kierowanie beneficjentów pomocy społecznej do uczestnictwa w Klubie Integracji Społecznej i współpraca z tym ośrodkiem wsparcia,
- współpraca z instytucjami i organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz klientów pomocy społecznej,
- poradnictwo socjalne dla rodzin dysfunkcyjnych zmierzające do zmiany negatywnych postaw rodzicielskich wobec dzieci.

Pracownicy socjalni udzielają również różnorodnych form wsparcia pozamaterialnego. Podejmowane działania w tym zakresie prowadzą do minimalizowania skutków trudnej sytuacji życiowej, a w konsekwencji do poprawy funkcjonowania społecznego, a nawet do usamodzielniania osób korzystających z pomocy.

Świadczenia niepieniężne udzielone w latach 2018-2019 to:

- Składki na ubezpieczenie zdrowotne,
- Sprawienie pogrzebu,
- Posiłek.

Realizację w latach 2018-2019 **usług opiekuńczych** na rzecz osób, które z powodu ciężkiej choroby, wieku lub innych przyczyn wymagają pomocy osób trzecich powierzono w drodze konkursu dwóm organizacjom pozarządowym tj. Polskiemu Komitetowi Pomocy Społecznej i Polskiemu Czerwonemu Krzyżowi. Polega ona między innymi na nabywaniu i dostarczaniu potrzebnych produktów, przyrządzaniu posiłków, zapewnieniu higieny osobistej i otoczenia, pielęgnacji w zakresie zleconym przez lekarza i zgodnie z jego wskazaniem. Tą formą pomocy w 2018 roku objęto 738 osób, koszty udzielenia tej formy pomocy wyniosły 5 075 263,00 zł, a w 2019 roku objęto 733 osoby, koszty udzielenia pomocy wyniosły 5 241 248,00 zł.

Realizacja **specjalistycznych usług opiekuńczych** dla osób z zaburzeniami psychicznymi została powierzona w drodze konkursu w latach 2018-2019, Polskiemu Komitetowi Pomocy Społecznej. W 2018 roku pomocą objęto 67 osób wydatkując na ten cel kwotę 1 549 073,00 zł, w 2019 roku pomocą objęto 107 osób wydatkując na ten cel kwotę 2 100 299,00 zł.

Działania środowiskowe realizowane były przez Zespół ds. Organizowania Społeczności Lokalnej. Zespół tworzą wyznaczeni terenowi pracownicy socjalni z Osiedlowych Sekcji Pomocy Społecznej oraz pracownik Klubu Integracji Społecznej. Do pracy ze społecznością lokalną wykorzystuje się metodę środowiskową Centrum Aktywności Lokalnej – Modelu Organizowania Społeczności Lokalnej (OSL). Centrum Aktywności Lokalnej jest metodą budzenia aktywności społecznej w celu samoorganizowania się do rozwiązywania konkretnych problemów danej społeczności. Ogółem w latach 2018-2019 pracownicy socjalni zrealizowali 123 projekty socjalne, z wykorzystaniem metody CAL – OSL.

W Klubie Wolontariusza wolontariusze pracowali w środowiskach osób starszych i niepełnosprawnych (w tym w domu pomocy społecznej) wspomagając osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Zespół wolontariuszy wspierał również realizację projektów prowadzonych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej.

Zadaniem **Klubu Integracji Społecznej** jest przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego wśród mieszkańców miasta, ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych bezrobociem poprzez realizację działań w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej realizację zadań o charakterze terapeutycznym, edukacyjno-pomocowym, zatrudnieniowym i samopomocowym. Klub Integracji Społecznej jest również realizatorem prac społecznie użytecznych. Są one instrumentem aktywizacji zawodowej skierowanym do osób bezrobotnych bez prawa do zasiłku, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej i znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji materialnej. Głównym efektem realizowanego zadania jest czasowa aktywizacja zawodowa mieszkańców miasta Włocławka, osób długotrwale bezrobotnych i korzystających z pomocy społecznej. Spośród osób uczestniczących

w programie w 2018 roku – 4 osoby podjęły zatrudnienie, natomiast w 2019 roku - 5 osób podjęło zatrudnienie.

2.2.2. Pomoc instytucjonalna

Pomoc społeczna realizowana przez instytucje polega na: przyznawaniu i wypłacaniu świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb. Istotną kwestią jest zapewnienie opieki osobom nie mogącym samodzielnie funkcjonować w środowisku poprzez:

1. ośrodki wsparcia,
2. środowiskowe domy samopomocy,
3. domy pomocy społecznej,
4. warsztaty terapii zajęciowej,
5. schroniska dla bezdomnych,
6. mieszkania chronione,
7. interwencję kryzysową

Środowiskowy Dom Samopomocy jest placówką wsparcia dziennego przeznaczoną dla 40 osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie, które wymagają częściowej specjalistycznej opieki i pomocy w zaspokojeniu niezbędnych potrzeb życiowych. W ramach pobytu placówka zapewnia wsparcie i rehabilitację wspomagającą przystosowanie do osiągnięcia samodzielności w pełnieniu ról społecznych. Ponadto Ośrodek zapewnia m.in.: ciepły posiłek, a prowadzona specjalistyczna pomoc ma na celu przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu tej grupy chorych.

Z pobytu w ŚDS uwzględniając rotację uczestników skorzystało w:

- 2018 roku - 47 osób,
- 2019 roku - 47 osób,

Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej prawo do umieszczenia w **Domu Pomocy Społecznej** przysługuje osobom wymagającym całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącym samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu i którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych.

Domy Pomocy Społecznej zapewniają swoim mieszkańcom pomoc i opiekę wykwalifikowanej kadry w zakresie usług wspierających, opiekuńczych i zdrowotnych. Placówki dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Na terenie Włocławka funkcjonują trzy Domy Pomocy Społecznej:

- DPS przy ul. Dobrzyńskiej 102 przeznaczony jest dla 58 mieszkańców,
- DPS przy ul. Nowomiejskiej 19 przeznaczony jest dla 64 mieszkańców,
- DPS przy ul. Żeromskiego 28a przeznaczony jest dla 41 osób, w tym dla 32 osób przewlekłe somatycznie chorych oraz 9 osób niepełnosprawnych fizycznie.

Ogółem w 2018 roku w Domach Pomocy Społecznej przebywały 183 osoby, w 2019 roku – 179 osób.

Ponadto, w strukturach Domu Pomocy Społecznej przy ul. Nowomiejskiej 19, funkcjonuje Ośrodek Dziennego Pobytu przy ul. Brzeskiej 15.

Ośrodek Dziennego Pobytu pełni funkcję ośrodka wsparcia dziennego dla osób, które z racji stanu zdrowia, wieku, sytuacji rodzinnej i materialnej kwalifikują się do udzielania świadczeń pomocowych, a nie wymagają opieki całodobowej, jaką zapewnia dom pomocy społecznej. Ośrodek przeznaczony jest dla 40 uczestników, bez względu na płeć. W Ośrodku odbywają się zajęcia terapeutyczne (terapia ruchowa, zajęciowa, muzykoterapia), które wpływają na zachowanie dobrej kondycji psychofizycznej oraz zajęcia kulturalno-twórcze pozwalające na wyrażanie uczuć poprzez działania kreatywne.

Głównym celem działalności Ośrodka jest pomoc uczestnikom w zachowaniu samodzielności, poprzez zaspokajanie ich potrzeb w taki sposób, aby jak najdłużej byli samodzielni i mogli pozostać we własnym środowisku, w miejscu zamieszkania.

W 2018 roku z usług Ośrodka Dziennego Pobytu skorzystało 50 osób, w 2019 roku - 51 osób.

Warsztat terapii zajęciowej jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką, stwarzającą osobom niepełnosprawnym możliwość udziału w rehabilitacji społecznej i zawodowej poprzez terapię zajęciową. Celem działania warsztatu jest rehabilitacja zmierzająca do wszechstronnego rozwoju każdego uczestnika, poprawy zaradności osobistej, sprawności psychofizycznych oraz przystosowania do życia w społeczeństwie.

Bogata oferta pracowni w ramach warsztatów zapewnia terapię, naukę, jak i przygotowanie do pełnienia ról społecznych, dając szansę na niezależne i aktywne życie osób niepełnosprawnych. Dodatkowo warsztaty zapewniają rehabilitację osobom niepełnosprawnym, integrację ich ze społecznością lokalną, utrzymują kontakt, wspierają rodziny i przyjaciół osób korzystających z WTZ, promują osiągnięcia i rozpowszechniają twórczość poprzez organizację kiermaszów, festynów, spektakli i happeningów.

Na terenie Włocławka funkcjonują dwa **Warsztaty Terapii Zajęciowej**.

Warsztat Terapii Zajęciowej przy Polskim Związku Niewidomych ul. Łazienna 6. W warsztatach uczestniczy 40 osób. W ramach rehabilitacji zawodowej i społecznej osoby niepełnosprawne objęte są terapią zajęciową, terapią ruchem i zajęciami sportowymi oraz arteterapią.

Uczestnicy WTZ biorą udział w zajęciach w pracowni czynności dnia codziennego, komputerowej, rękodzielniczo – krawieckiej, artystyczno – introligatorskiej, stolarsko – ślusarskiej, witrażu, muzykoterapii oraz w pracowni podtrzymywania umiejętności szkolnych.

Warsztat Terapii Zajęciowej Towarzystwa Przyjaciół Dzieci ul. Wiejska 14.

W warsztatach uczestniczy 35 osób. W ramach rehabilitacji osoby niepełnosprawne uczestniczą w terapii zajęciowej, treningu ekonomicznym oraz rehabilitacji ruchowej.

Uczestnicy WTZ biorą udział w zajęciach w pracowni aktywizacji zawodowej, komputerowo – poligraficznej, kucharskiej, stolarsko – technicznej, krawiecko – rękodzielniczej, plastycznej oraz hafciarsko – zdobniczej.

W 2018 roku na sfinansowanie kosztów działalności dwóch warsztatów została przekazana ze środków PFRON kwota w wysokości 1 244 700,00 zł oraz ze środków budżetu miasta kwota 138 300,00 zł. Dofinansowanie rocznego kosztu pobytu na jednego uczestnika ze środków PFRON w warsztacie terapii zajęciowej wynosiło 16 596,00 zł.

Natomiast w 2019 roku przekazano ze środków PFRON kwotę w wysokości 1 357 200,00 zł oraz ze środków budżetu miasta kwotę 150 800,00 zł. Dofinansowanie rocznego kosztu pobytu na jednego uczestnika ze środków PFRON w warsztacie terapii zajęciowej wynosiło 18 096,00 zł.

Pomoc w formie schronienia zabezpieczana jest (zgodnie z umową zawartą z Gminą Miasto Włocławek w drodze konkursu) za pośrednictwem Schroniska dla Bezdomnych Kobiet i Mężczyzn „Caritas” Diecezji Włocławskiej, Schroniska dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi oraz usługami ukierunkowanymi na wzmacnianie aktywności społecznej, w miarę możliwości wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej.

Mieszkańcy schronisk są pod stałą opieką Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim. Bezdomni mają zapewniony dach nad głową, całodzienne wyżywienie, opiekę oraz pomoc pielęgniarstwa.

Ponadto, w okresie jesienno– zimowym, tj. od 1 października do 31 marca osoby bezdomne mają zapewnione schronienie w Ogrzewalni. Z placówki tej korzystali bezdomni, na co dzień żyjący w przestrzeni publicznej, wymagający pomocy w zakresie zapewnienia schronienia oraz ochrony zdrowia i życia, szczególnie w sytuacji niskich temperatur.

W 2018 roku w schroniskach przebywało ogółem 193 osób bezdomnych, w tym 25 kobiet, natomiast w 2019 roku 213 osób bezdomnych, w tym 26 kobiet.

Mieszkanie chronione to forma pomocy skierowana do pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej, która umożliwia naukę prowadzenia samodzielnego gospodarstwa domowego przy wsparciu specjalistów zatrudnionych w MOPR. W mieszkaniach chronionych funkcjonujących we Włocławku

od czasu uruchomienia, tj. od 2004 r. zamieszkiwało 37 wychowanków, którzy opuścili pieczę zastępczą w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej oraz wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W 2018 roku z tej formy pomocy skorzystał 1 wychowanek z placówki opiekuńczo – wychowawczej oraz 3 wychowanków z rodziny zastępczej. Natomiast w 2019 roku 2 wychowanków z placówki opiekuńczo – wychowawczej oraz 1 wychowanek z rodziny zastępczej.

W ramach **Interwencji kryzysowej**, na rzecz osób/rodzin, które znalazły się w kryzysie, działania podejmuje zespół interdyscyplinarny, w kierunku przywrócenia równowagi psychicznej i uzyskania samodzielności oraz zapobiegania przejściu reakcji na kryzys w stan chroniczny, skutkujący niewydolnością w funkcjonowaniu psychicznym i społecznym.

Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w 2018 roku wszczął 381 procedur Niebieskiej Karty, w 2019 roku 425 procedur.

Ponadto w ramach infrastruktury środowiskowej funkcjonują **rodziny zastępcze**.

W 2018 roku utworzono 6 rodzin zastępczych spokrewnionych, 4 rodziny zastępcze niezawodowe oraz 1 rodzinę zastępczą zawodową, w których umieszczono 14 dzieci. Łącznie w 2018 roku na terenie Miasta Włocławek funkcjonowało 129 rodzin zastępczych. Rodziny te otrzymały wsparcie finansowe na pokrycie kosztów utrzymania 170 dzieci.

W 2019 roku utworzono 2 rodziny zastępcze spokrewnione, 2 rodziny zastępcze niezawodowe i 1 rodzinę zastępczą zawodową. W nowopowstałych rodzinach umieszczono 8 dzieci z tego 1 dziecko z orzeczeniem o niepełnosprawności. Łącznie w 2019 roku funkcjonowało 121 rodzin zastępczych, które otrzymały wsparcie finansowe na pokrycie kosztów utrzymania dla 157 dzieci.

2.2.3. Rehabilitacja społeczna i zawodowa - zadania realizowane dla osób niepełnosprawnych przez MOPR w ramach środków PFRON

Rehabilitacja osób niepełnosprawnych oznacza zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej.

Rehabilitacja społeczna polega na wypracowaniu motywacji u osób z niepełnosprawnością do kontaktów społecznych, zainteresowania życiem społecznym i umożliwieniu w miarę samodzielnego funkcjonowania. Osobom z niepełnosprawnością udziela się pomocy w przystosowaniu się do wymagań życia codziennego poprzez usuwanie ekonomicznych i socjalnych barier, które mogłyby utrudnić bądź wpłynąć niekorzystnie na proces rehabilitacji.

Rehabilitacja zawodowa ma na celu ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy. To szansa na przystosowanie do pracy, oznaczające osiągnięcie i utrzymanie równowagi między wymaganiami, jakie praca i środowisko stawiają przed jednostką niepełnosprawną, a możliwościami spełnienia tych wymagań oraz jednocześnie równowagi między potrzebami jednostki, a możliwością ich spełnienia, tkwiącymi w samej pracy i w środowisku pracy.

Realizatorem zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest Sekcja Rehabilitacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie.

Poniższa tabela przedstawia wykaz udzielonej (wypłaconej) pomocy w ramach rehabilitacji społecznej i zawodowej w latach 2018-2019.

Tabela 3.

Lp.	Zadanie	Wydatkowane środki PFRON w 2018r.		Wydatkowane środki PFRON w 2019r.	
		Osoby niepełnosprawne	Kwota w zł	Osoby niepełnosprawne	Kwota w zł
1.	Dofinansowanie kosztów utrzymania i działalności WTZ	75	1 244 700	75	1 357 200
2.	Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	272	249 970	240	223 516
3.	Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	0	0	0	0
4.	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznane osobom niepełnosprawnym	622	393 290	611	414 872
5.	Dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	38	199 882	54	269 004
6.	Zwrot kosztów wyposażenia stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych	6	274 756	6	310 600
7.	Jednorazowe dofinansowania rozpoczęcia działalności gospodarczej	3	100 000	2	53 889
8.	Finansowanie szkoleń organizowanych przez kierownika powiatowego urzędu pracy i zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy	3	15 803	3	6 358

Źródło: MOPR Włocławek

W Sekcji Rehabilitacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie we Włocławku w latach 2018-2019 działał **Punkt Informacji Osób Niepełnosprawnych**. Do zadań PION należało udzielanie osobom niepełnosprawnym oraz ich opiekunom, aktualnych i kompleksowych informacji, służących wyrównywaniu ich szans w aktywizacji społecznej i zawodowej, a w szczególności informowanie o ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych, wynikających z obowiązujących źródeł prawa oraz o możliwościach wsparcia finansowego osób niepełnosprawnych wynikających z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Współpracując ze społecznościami lokalnymi organizował tematyczne seminaria prowadzone przez specjalistów z różnych obszarów kompetencji oraz spotkania z zakresu profilaktyki społecznej osób niepełnosprawnych, z zachowaniem różnorodności tematów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Zarządzeniem nr 400/2019 z dnia 30 września 2019 roku powołano **Pełnomocnika Prezydenta Miasta Włocławek ds. Osób z Niepełnosprawnościami**.

Pełnomocnik działa na obszarze szeroko rozumianej polityki społecznej, inicjując i koordynując działania zmierzające do poprawy jakości i komfortu życia osób z niepełnosprawnościami. Dokonuje analiz i ocen sytuacji poprzez współuczestniczenie w opracowaniu i wdrażaniu programów w celu pełnej integracji osób z niepełnosprawnościami w społeczności lokalnej. Do zadań Pełnomocnika należy:

1. Współpraca z Powiatową Społeczną Radą do Spraw Osób Niepełnosprawnych oraz z Miejskim Zespołem do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku,
2. Współpraca z przedstawicielami administracji rządowej, jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami pozarządowymi w zakresie problematyki dotyczącej środowiska osób z niepełnosprawnościami,
3. Inicjowanie i wspieranie działań w zakresie organizowanych kampanii społecznych, wystaw, konferencji itp. na rzecz środowiska osób z niepełnosprawnościami,
4. Analizowanie potrzeb osób z niepełnosprawnościami w zakresie:
 - 1) poprawy infrastruktury przestrzennej i komunikacyjnej Miasta,
 - 2) możliwości i łatwości dostępu do obiektów użyteczności publicznej,
 - 3) pomocy w życiu społecznym i zawodowym osób z niepełnosprawnościami (zgodnie z ich oczekiwaniami, kwalifikacjami, wykształceniem i możliwościami),
 - 4) inicjowania działań zapobiegających wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami,
 - 5) rehabilitacji i udzielania informacji o ulgach i uprawnieniach osób z niepełnosprawnościami,
 - 6) wolontariatu i asystentury na rzecz osób z niepełnosprawnościami,
 - 7) promowania osiągnięć w nauce, kulturze i sporcie osób z niepełnosprawnościami.

5. Przedstawianie Prezydentowi Miasta propozycji rozwiązań dotyczących dostosowania budynków, przestrzeni i komunikacji publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
6. Promowanie pozytywnego wizerunku osób z niepełnosprawnościami
7. Promowanie innowacyjnych rozwiązań dotyczących osób z niepełnosprawnościami,
8. Koordynowanie spraw związanych z prowadzeniem przez Miasto rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami w ramach środków pozyskanych z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i z innych źródeł.

Kierujący komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Włocławek oraz miejskimi jednostkami organizacyjnymi zobowiązani są do współpracy z Pełnomocnikiem, w szczególności polegającej na konsultacji z nim działań dotyczących osób z niepełnosprawnościami realizowanych przez komórki organizacyjne Urzędu Miasta Włocławek i jednostki miejskie oraz zadań, które mają związek z zakresem realizowanym przez Pełnomocnika.

W ramach realizacji zadań Pełnomocnik:

- rozpoczął współpracę z Powiatową Społeczną Radą do Spraw Osób Niepełnosprawnych organizując cykliczne spotkania służące nawiązaniu komunikacji z przedstawicielami organizacji pozarządowych działających w obszarze niepełnosprawności.
- rozpoczął działania mające na celu podjęcie współpracy z Zarządami Spółdzielni i Wspólnot Mieszkaniowych a także Miejskim Budownictwem Mieszkaniowym, w których zapoczątkowano kampanię informacyjną mającą na celu podjęcie działań zmierzających do uwzględnienia w planach inwestycyjnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- brał udział w spotkaniu konsultacyjnym zorganizowanym przez Wydział Dróg Transportu Zbiorowego i Energii UM Włocławek dotyczącym tworzenia dokumentu pod nazwą: „Strategia dostępności przestrzeni miejskiej dla osób niepełnosprawnych” który ma określić standardy w projektowaniu infrastruktury pieszo – drogowej z uwzględnieniem obowiązków dotyczących ułatwienia poruszania się przez osoby niepełnosprawne,
- zainicjował i zorganizował w dniu 3 grudnia 2019 pierwszą miejską konferencję w ZAZ we Włocławku z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych, która skonsolidowała środowisko osób działających dla i na rzecz osób z niepełnosprawnościami. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele Urzędu Miasta Włocławek i jednostek podległych pracujących w obszarze niepełnosprawności, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych oddział w Toruniu, Powiatowej i Wojewódzkiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych, Urzędu Marszałkowskiego w Toruniu,
- nawiązał współpracę z Fundacją „Znajdź pomoc” z siedzibą w Warszawie, która rozpoczęła rekrutację do ogólnopolskiego projektu „Staże zawodowe” w ramach konkursu „Stażysta Plus” (Program Stabilne Zatrudnienie).

Na potrzeby obsługi kancelaryjno – biurowej Pełnomocnika, zostało utworzone **Centrum Informacji i Profilaktyki Społecznej Osób Niepełnosprawnych**.

Do zadań Centrum Informacji i Profilaktyki Osób Niepełnosprawnych należy dostarczanie osobom niepełnosprawnym aktualnych i kompleksowych informacji, służących wyrównywaniu ich szans w aktywizacji społecznej i zawodowej, a w szczególności:

1) informowanie osób niepełnosprawnych i ich opiekunów o:

- a) ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych wynikających z obowiązujących źródeł prawa,
- b) możliwościach wsparcia finansowego osób niepełnosprawnych wynikających z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, dotyczących między innymi:
 - przekwalifikowań i szkoleń osób niepełnosprawnych,
 - zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
 - likwidacji barier funkcjonalnych: architektonicznych, w komunikowaniu się oraz technicznych,
 - działalności gospodarczej podejmowanej przez osoby niepełnosprawne oraz wniesienia wkładu do spółdzielni socjalnej,
 - ustawowego wspierania pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne,
 - organizacji i instytucji prowadzących działania na rzecz osób niepełnosprawnych,
 - programów PFRON skierowanych do osób indywidualnych i organizacji pozarządowych;

2) podejmowanie inicjatyw w zakresie, m.in.:

- a) współpracy z lokalnymi środkami masowego przekazu,
- b) współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, działającymi na rzecz środowisk osób niepełnosprawnych w zakresie docierania z informacją do nieaktywnych osób niepełnosprawnych,
- c) współpracy z urzędami,
- d) opracowywania materiałów informacyjno-promocyjnych,
- e) udziału w imprezach lokalnych i środowiskowych;

3) nawiązywanie współpracy z osobami z doświadczeniem w pracy w obszarze profilaktyki społecznej;

4) aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych oraz podnoszenie kompetencji otoczenia osób niepełnosprawnych, przyczyniających się do ich integracji;

5) organizowanie tematycznych seminariów prowadzonych przez specjalistów z różnych obszarów kompetencji oraz spotkań z zakresu profilaktyki społecznej osób niepełnosprawnych, z zachowaniem różnorodności tematów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych;

- 6) diagnozowanie potrzeb osób niepełnosprawnych oraz współpraca w opracowywaniu Miejskiego Programu Działań na rzecz Osób Niepełnosprawnych;
- 7) zapewnienie obsługi kancelaryjno-biurowej oraz współpraca z Pełnomocnikiem Prezydenta Miasta Włocławek do spraw Osób z Niepełnosprawnościami;
- 8) współpraca z Powiatową Społeczną Radą do Spraw Osób Niepełnosprawnych;
- 9) sporządzanie i przedstawianie Dyrektorowi MOPR kwartalnych sprawozdań z realizacji zadań.

2.2.4. Inicjatywy i programy realizowane dla osób niepełnosprawnych z udziałem środków pozabudżetowych

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie we Włocławku jako organizator i koordynator miejskiego systemu wsparcia społecznego dla osób i rodzin wymagających pomocy w rozwiązywaniu problemów, których nie mogą pokonać, wykorzystując własne uprawnienia i możliwości, systematycznie uczestniczy w konkursach o dotację na realizację działań aktywizacyjnych i integracyjnych dla beneficjentów pomocy społecznej. W ramach zadań w zakresie aktywizacji osób niepełnosprawnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym w latach 2018-2019 MOPR realizował następujące programy:

„Reintegracja społeczna mieszkańców Włocławka”

Projekt realizowany przez Gminę Miasto Włocławek/Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie we Włocławku współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 w ramach Osi Priorytetowej 9- Solidarne społeczeństwo, Działania: 9.2 Włączenie społeczne, Poddziałanie: 9.2.1 Aktywne włączenie społeczne. Projekt realizowany był w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Inicjatyw Społeczno - Ekonomicznych SUKCES, działającym we Włocławku. W ramach tego projektu objęto 35 osób niepełnosprawnych wieloaspektową pomocą w postaci indywidualnych i grupowych warsztatów z psychologiem, doradcą zawodowym, warsztatów z zakresu zdrowia rodziny i pierwszej pomocy, kursów, szkoleń, staży, zatrudnienia i wsparcia finansowego. W 2018r. w wyniku prowadzonych działań, 10 osób podjęło zatrudnienie, 14 nabyło nowe kwalifikacje.

„Aktywność to przyszłość”

Realizowany przez Klub Integracji Społecznej MOPR, który finansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 w ramach Osi Priorytetowej 9 – Solidarne społeczeństwo, Działania: 9.2 Włączenie społeczne, Poddziałanie: 9.2.1 Aktywne włączenie społeczne. Program objął wsparciem 33 osoby niepełnosprawne. W ramach wsparcia realizowane były między innymi

następujące działania: indywidualne i grupowe poradnictwo psychologiczne, doradztwo zawodowe, szkolenia i staże zawodowe oraz wsparcie finansowe.

Pilotażowy Program „Aktywny Samorząd”

Realizowany przez Sekcję Rehabilitacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych, wspierający podejmowane przez samorząd lokalny działania na rzecz osób niepełnosprawnych. Celem głównym programu było wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo w życiu społecznym, zawodowym i dostępie do edukacji osób niepełnosprawnych w wieku do lat 18 lub w wieku aktywności zawodowej lub zatrudnionych. Zakres programu obejmował pomoc ze środków PFRON w Module I i Module II:

Moduł I obejmował:

- pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
- pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu,
- pomoc w uzyskaniu prawa jazdy,
- pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
- pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości,
- pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne – co najmniej na III poziomie jakości,
- pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego,
- pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,
- pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką).

Ogółem w 2018 roku zawarto 25 umów na kwotę 106 151 50 zł, w 2019 roku - 62 umowy na kwotę 262 749,42,00 zł.

Moduł II obejmował pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym. W 2018 roku w ramach limitu finansowego PFRON przyznanego Gminie Miasto Włocławek zawarto 50 umów na kwotę 105 219 zł, w 2019 roku 54 umów na kwotę 116 684, 50 zł.

„Program wyrównywania różnic między regionami III”

W 2018 roku program realizowany był w następujących obszarach:

- Obszar D (likwidacja barier transportowych) środki PFRON przeznaczono na realizację projektu pn. „Zakup 9 osobowego autobusu specjalnie przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych

w tym na wózkach inwalidzkich” dla Domu Pomocy Społecznej we Włocławku ul. Dobrzyńska 102, w kwocie 79 930,00 zł ,

- Obszar D (likwidacja barier transportowych) środki PFRON przeznaczono na realizację projektu pn. „Zakup 15 osobowego autobusu specjalnie przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych w tym na wózkach inwalidzkich” dla Szkoły Podstawowej nr 5 z Oddziałami Integracyjnymi im. Szarych Szeregów we Włocławku w kwocie 111 371,21 zł,

- Obszar G wsparcie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, otrzymane z PFRON środki w kwocie 120 000 zł przeznaczono na utworzenie w wysokości 70 087,67 zł dwóch stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych na okres nie krótszy niż 36 miesięcy.

W 2019 roku program realizowany był w następujących obszarach:

- Obszar D (likwidacja barier transportowych) środki PFRON w wysokości 202 335,00 zł przeznaczono na zakup 20 osobowego autobusu specjalnie przystosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych w tym na wózkach inwalidzkich dla Zespołu Szkół nr 3 we Włocławku (zakupu dokonano w 2020 roku).

- Obszar G wsparcie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, środki w kwocie 111 212,61 zł przeznaczono na utworzenie 3 stanowisk pracy dla 4 osób niepełnosprawnych na okres nie krótszy niż 36 miesięcy.

W 2020 roku program realizowany jest w:

- Obszarze B likwidacja barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania.

W ramach tego obszaru realizowane będą dwa projekty: budowa dźwigu osobowego w ramach likwidacji barier architektonicznych i dostosowanie budynku Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie we Włocławku do potrzeb osób niepełnosprawnych na kwotę 104 925 zł oraz rozbudowa budynków Zespołu Szkół nr 3 o łącznik i windę na kwotę 102 452,39 zł,

- Obszarze F tworzenie warsztatów terapii zajęciowej oraz przeciwdziałanie degradacji infrastruktury istniejących warsztatów terapii zajęciowej.

W ramach tego obszaru realizowany będzie projekt - remont budynku Warsztatu Terapii Zajęciowej przy Polskim Związku Niewidomych przy ul. Łazienna 6 we Włocławku w kwocie 128 000 zł.

- Obszarze G wsparcie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Na realizację projektu przyznano 150 000,00 zł.

„Integracja drogą do samodzielności”

Projekt realizowany jest w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Inicjatyw Społeczno- Ekonomicznych SUKCES, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko - Pomorskiego na lata 2014 - 2020 (Oś priorytetowa 9 „Solidarne społeczeństwo”,

Działanie 9.2 „Włączenie społeczne”, Poddziałanie 9.2.1 „Aktywne włączenie społeczne”). Celem projektu jest powrót do aktywności społecznej i zawodowej 30 osób niepełnosprawnych zagrożonych

wykluczeniem społecznym z terenu Miasta Włocławek w oparciu o zastosowanie działań Programu Aktywności Lokalnej.

Całkowita wartość Projektu to kwota 348.847,00 zł, w tym wartość dofinansowania z EFS wynosi 296.520,54 zł. Osoby objęte wsparciem skorzystały z między innymi z takich form pomocy jak: indywidualne i grupowe poradnictwo psychologiczne, grupowe warsztaty z zakresu gospodarowania budżetem domowym, grupowe warsztaty z zakresu edukacji zdrowotnej.

„Pomocna dłoń”

Projekt skierowany do opiekunów dorosłych osób niepełnosprawnych i rodziców dzieci z orzeczoną niepełnosprawnością ze wskazaniami konieczności stałej, długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby, w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji i konieczności stałego współudziału opiekuna dziecka w procesie leczenia, rehabilitacji i edukacji. Celem głównym projektu była poprawa funkcjonowania i jakości życia rodziców i opiekunów osób niepełnosprawnych oraz udzielenie wsparcia społecznego poprzez spotkania z wykwalifikowaną kadrą specjalistów. Dla 10 opiekunów osób niepełnosprawnych odbyły się następujące zajęcia: warsztaty z psychologiem, spotkania z radcą prawnym, spotkanie z kuratorem sądowym, spotkania z dietetykiem, warsztaty z ratownikiem medycznym i studentkami pielęgniarstwa, spotkanie z pedagogiem, spotkanie z przedstawicielem Narodowego Funduszu Zdrowia, warsztaty taneczne-taniec orientalny, warsztaty kosmetyczne.

„Opieka wytchnieniowa”

Program Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej współfinansowany ze środków Solidarnościowego Funduszu Wsparcia Osób Niepełnosprawnych w wysokości 212 160 zł realizowany w 2019 roku przez Punkt Informacji Osób Niepełnosprawnych MOPR. Jego celem było wsparcie rodzin i opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad osobami zależnymi poprzez możliwość uzyskania doraźnej krótkotrwałej przerwy w sprawowaniu opieki oraz podniesienia swoich umiejętności i wiedzy w zakresie opieki nad tymi osobami.

„Aktywna Mama, aktywny Tata”

Projekt współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014–2020, Oś priorytetowa 8 Aktywni na rynku pracy, Działanie 8.4 Godzenie życia zawodowego i rodzinnego, Poddziałanie 8.4.1 Wsparcie zatrudnienia osób pełniących funkcje opiekuńcze. Celem projektu jest zwiększenie aktywności zawodowej 1000 osób z terenu Województwa Kujawsko-Pomorskiego pełniących funkcje opiekuńcze nad dziećmi do lat 3 i ich wspieranie w powrocie na rynek pracy poprzez sfinansowanie opieki nad dziećmi do lat 3 przez okres 2 miesięcy oraz zaangażowanie 300 Uczestników

Projektu bezrobotnych i biernych zawodowo w działania aktywizacyjne i szkoleniowe w okresie do 30.03.2021 roku. W latach 2018-2019 w programie uczestniczyły 2 osoby niepełnosprawne.

„Asystent Osobisty Osoby Niepełnosprawnej”

Program Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, finansowany ze środków Funduszu Solidarnościowego realizowany przez Centrum Informacji i Profilaktyki Społecznej Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie we Włocławku. Gmina Miasto Włocławek na realizację w/w Programu w 2020 roku pozyskała środki pochodzące z Funduszu Solidarnościowego w łącznej kwocie 1 323 750 złotych. Program ma na celu: wprowadzenie usługi asystenta jako formy ogólnodostępnego wsparcia dla pełnoletnich osób niepełnosprawnych, zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, możliwość skorzystania przez osoby niepełnosprawne z pomocy asystenta przy wykonywaniu codziennych czynności i funkcjonowaniu w życiu codziennym, ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz stymulowanie osoby niepełnosprawnej do podejmowania aktywności i umożliwienie realizowania prawa do niezależnego życia, przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu społecznemu oraz umożliwienie uczestnictwa w życiu lokalnej społeczności.

„Aktywni Mimo Wszystko!”

Projekt grantowy realizowany przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie we Włocławku współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2014 - 2020 w ramach Osi Priorytetowej 11 Wzrost aktywizacji społeczno - zawodowej mieszkańców objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju, Działanie 11.1 Włączenie społeczne na obszarach objętych Lokalną Strategią Rozwoju. Celem projektu jest zwiększenie dostępu do usług świadczonych w lokalnej społeczności i animacji społecznej poprzez prowadzenie działań integracyjnych i edukacyjnych skierowanych do 12 osób niepełnosprawnych, mieszkańców Włocławka oraz osób z ich otoczenia.

2.2.5. Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku jest organem orzecznictwa pozarentowego pierwszej instancji, który wydaje:

- orzeczenia o niepełnosprawności (osoby do 16 – go roku życia),
- orzeczenia o stopniu niepełnosprawności (osoby powyżej 16-go roku życia),
- orzeczenia o wskazaniach do ulg i uprawnień,
- legitymacje dokumentujące niepełnosprawność,
- karty parkingowe dla osób,
- karty parkingowe dla placówek.

W skład Zespołu wchodzi: przewodniczący zespołu, sekretarz zespołu, lekarze, pracownicy socjalni, doradcy zawodowi, psychologowie, pedagodzy.

W 2018 roku Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku wydał:

- ✓ 245 orzeczeń o niepełnosprawności osobom poniżej 16 roku życia,
- ✓ 2008 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności osobom, które ukończyły 16 lat, z określeniem stopnia niepełnosprawności tj.
 - 733 orzeczenia (37%) z lekkim stopniem niepełnosprawności,
 - 930 orzeczeń (46%) z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności,
 - 345 orzeczeń (17%) ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

W 2019 roku wydał:

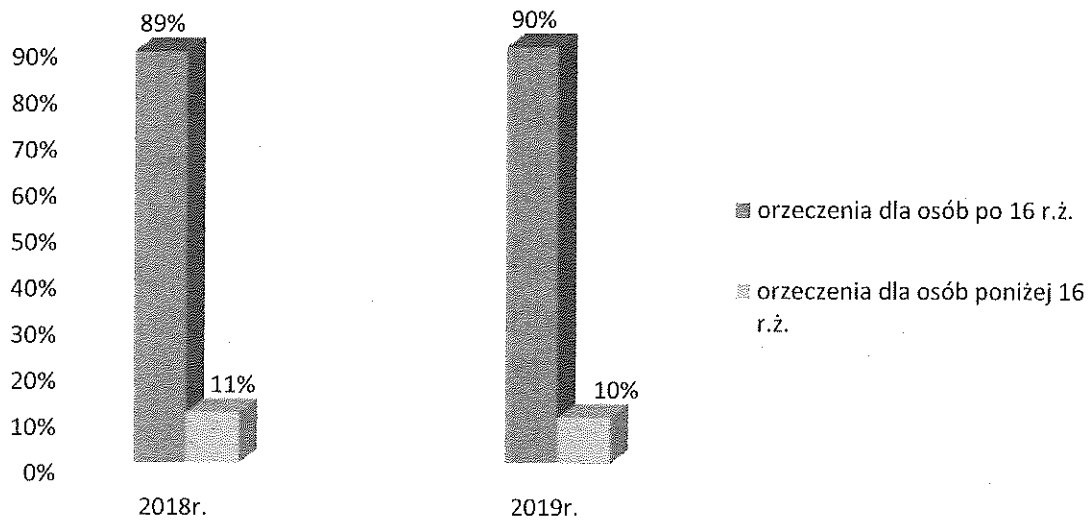
- ✓ 242 orzeczenia o niepełnosprawności osobom poniżej 16 roku życia,
- ✓ 2121 orzeczeń o stopniu niepełnosprawności osobom, które ukończyły 16 lat, z określeniem stopnia niepełnosprawności tj.
 - 743 orzeczenia (35%) z lekkim stopniem niepełnosprawności,
 - 940 orzeczeń (44%) z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności,
 - 438 orzeczeń (21%) ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Zgodnie z § 32 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r., w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. z 2018r. poz. 2027), oznaczenia liczbowo-literowe schorzeń w tabeli 4 i 5 oraz w wykresach 9 i 10 oznaczają: 01-U- upośledzenie umysłowe, 02-P- choroby psychiczne, 03-L- zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu, 04-O- choroby narządu wzroku, 05-R- upośledzenie narządu ruchu, 06-E- epilepsja, 07-S- choroby układu oddechowego i krążenia, 08-T- choroby układu pokarmowego, 09-M- choroby układu moczowo - płciowego, 10-N- choroby neurologiczne, 11-I-inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego, 12-C-całościowe zaburzenia rozwojowe.

Z poniższej struktury wynika, że liczba orzeczeń wydanych w 2019 roku dla osób po 16 r.ż. nieznacznie wzrosła, a liczba osób z orzeczeniami przed 16 r. ż. w stosunku do 2018 roku nieznacznie zmalała.

Wykres 7.

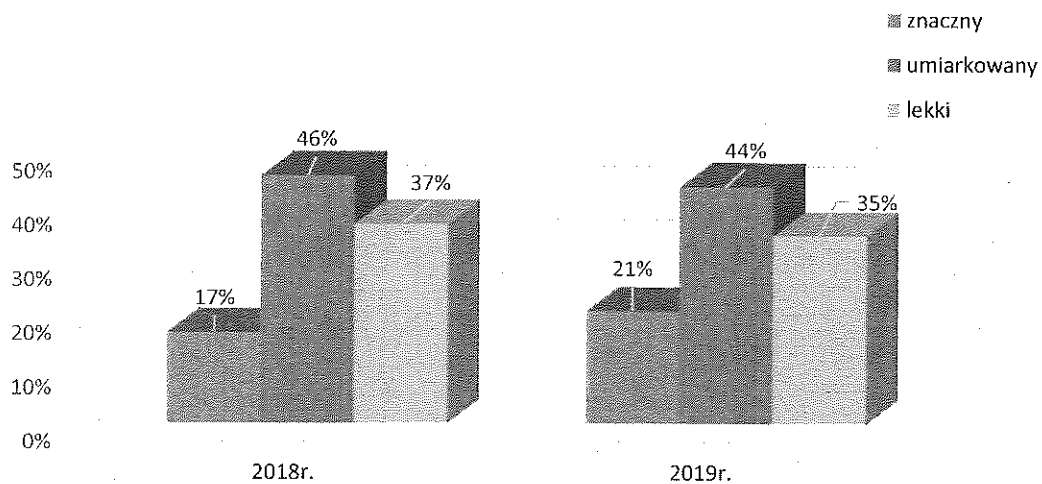
Orzeczenia wydane przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku

Źródło: opracowano na podstawie danych Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku

Wykres 8.

Orzeczenia wydane przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku z podziałem na stopnie niepełnosprawności

Źródło: opracowano na podstawie danych Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku

Z podanych przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności danych wynika, że skala wydawanych orzeczeń z lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności w badanym okresie zmalała, ze znacznym stopniem niepełnosprawności w 2019 roku wzrosła znacząco.

Tabela 4.

Struktura wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności					Struktura wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności wg wieku										
		2018r.		2019r.		2018r					2019r.				
L.p.	Symbole	liczba	procent %	liczba	procent %	16-25	26-40	41-60	60 i więcej	16-25	26-40	41-60	60 i więcej		
1	2	3	4	5	6	9	10	11	12	13	14	15	16		
1	01-U	28	2%	29	1%	22	2	3	1	17	8	4	0		
2	02-P	389	19%	458	22%	28	72	224	65	36	96	246	80		
3	03-L	96	5%	86	4%	7	9	24	56	3	4	19	60		
4	04-O	46	2%	48	2%	4	4	19	19	2	9	11	26		
5	05-R	537	27%	582	27%	11	43	244	239	16	41	212	313		
6	06-E	24	1%	38	2%	6	9	8	1	5	14	19	0		
7	07-S	324	16%	309	15%	6	8	108	202	5	10	93	201		
8	08-T	64	3%	69	3%	3	3	26	32	2	3	24	40		
9	09-M	77	4%	116	5%	3	8	33	33	3	12	49	52		
10	10-N	287	14%	299	14%	16	26	103	142	16	17	110	156		
11	11-I	126	6%	76	4%	14	15	51	46	12	12	26	26		
12	12-C	10	1%	11	1%	10	0	0	0	11	0	0	0		
RAZEM		2008	100%	2121	100%	130	199	843	836	128	226	813	954		

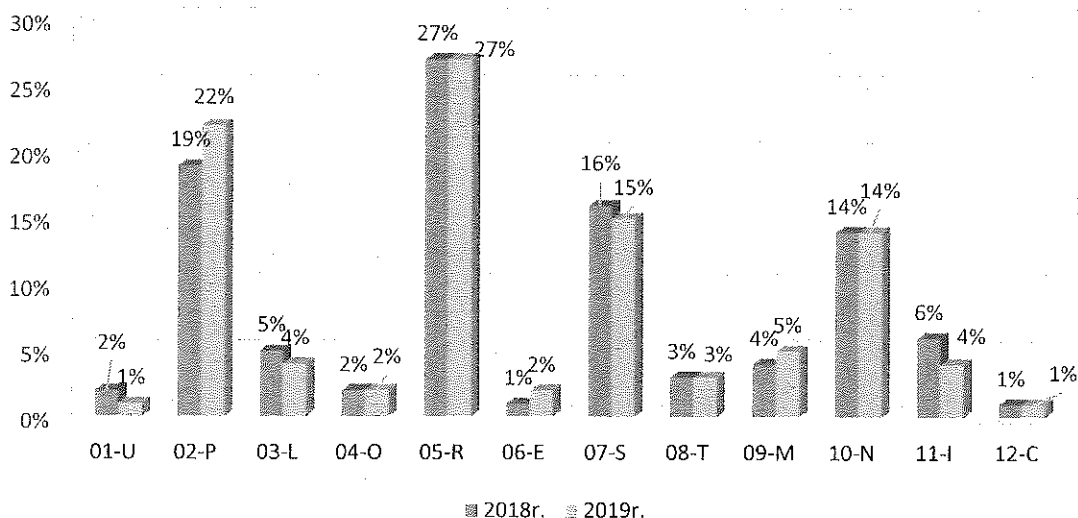
Tabela 5.

Struktura wydanych orzeczeń o niepełnosprawności dla osób poniżej 16 r.ż.				2018r.		2019r.	
L.p.	Symbole	liczba	procent %	liczba	procent %	liczba	procent %
1	01-U	3	4	3	4	5	6
2	02-P	16	6%	16	6%	10	4%
3	03-L	21	9%	21	9%	6	3%
4	04-O	3	1%	3	1%	25	10%
5	05-R	20	8%	20	8%	6	3%
6	06-E	19	8%	19	8%	22	9%
7	07-S	31	13%	31	13%	20	8%
8	08-T	7	3%	7	3%	37	16%
9	09-M	9	4%	9	4%	3	1%
10	10-N	35	14%	35	14%	3	1%
11	11-I	17	7%	17	7%	25	10%
12	12-C	59	24%	59	24%	27	11%
RAZEM		245	100%	245	100%	58	24%
						242	100%

Źródło: Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności

Wykres 9.

Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku w latach 2018-2019 z podziałem na schorzenia

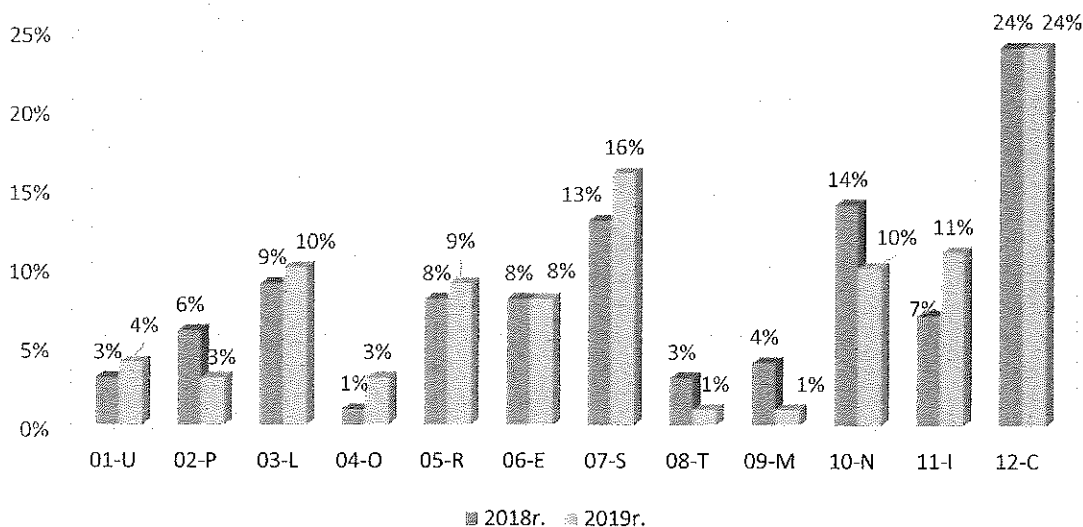

Źródło: opracowano na podstawie danych Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku

Z analizy danych statystycznych udostępnionych przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności wynika, że najwięcej orzeczeń o stopniu niepełnosprawności w latach 2018-2019 wydano z symbolem przyczyny niepełnosprawności 05-R (27%), z symbolem 02-P (19%-22%) i z symbolem 07-S (16%-15%). W związku z powyższym, upośledzenia narządu ruchu, choroby psychiczne oraz choroby układu oddechowego i krążenia są najczęściej przyczyną wydawania osobom orzeczeń o stopniu niepełnosprawności.

Wykres 10.

Orzeczenia o niepełnosprawności wydane przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku w latach 2010-2012 z podziałem na schorzenia

Źródło: opracowanie na podstawie danych Miejskiego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku

Z powyższej analizy danych wynika, że u dzieci najwięcej orzeczeń o niepełnosprawności w latach 2018-2019 wydano z symbolem przyczyny niepełnosprawności 12-C (24%) w poszczególnych latach oraz z symbolem 07-S z tendencją zwykłą (13%-16%). Całościowe zaburzenia rozwojowe, choroby układu oddechowego i układu krążenia oraz choroby neurologiczne to największe przyczyny wydawania dzieciom orzeczeń o niepełnosprawności.

2.3. Edukacja osób niepełnosprawnych

Przepisy prawne zobowiązują do ustalenia zasad i organizacji opieki nad uczniami z niepełnosprawnościami oraz ich kształcenia w ogólnodostępnych, integracyjnych i specjalnych szkołach i placówkach. Właściwa i wczesna diagnoza oraz podjęcie pracy z dzieckiem zanim ukończy ono 7 lat jest podstawową przesłanką wyboru odpowiedniej formy kształcenia i powodzenia na ścieżce szkolnej.

Kształcenie specjalne stanowi integralną część systemu oświaty w Polsce. Ustawa o systemie oświaty zakłada dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, a także możliwość korzystania z opieki psychologicznej i specjalnych form pomocy dydaktycznej, jak również możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież z niepełnosprawnością i niedostosowaną społecznie.

Zapewnienie równych szans edukacyjnych i społecznych każdemu dziecku, to cel programu.

Gmina Miasto Włocławek zapewnia możliwość edukacji dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej na każdym etapie kształcenia: przedszkola, szkoły podstawowej, szkoły ponadgimnazjalnej, średniej i wyższej.

Jednym z podstawowych elementów systemu kształcenia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością jest funkcjonowanie instytucji jak najwcześniej diagnozujących niepełnosprawność oraz udzielających pomocy rodzicom. W Polsce takie instytucje to poradnie psychologiczno-pedagogiczne lub inne poradnie specjalistyczne, które wydają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego i kwalifikują dziecko do odpowiedniej formy kształcenia.

Orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydawane przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych, wskazuje na potrzebę stosowania specjalnej organizacji procesu nauczania i metod pracy oraz określa zalecane najkorzystniejsze dla dziecka formy kształcenia specjalnego. Orzeczenie to nie determinuje kształcenia danego dziecka we wskazanym typie placówki – ostateczny wybór przedszkola lub szkoły należy do rodziców, prawnych opiekunów ucznia. Często wiąże się to z potrzebą wsparcia rodziny lub opiekuna dziecka i doradztwa w zakresie wyboru optymalnej formy kształcenia, wyboru przedszkola, szkoły dla dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, uwzględniając oczekiwania, możliwości i mocne strony (potencjał) dziecka/ucznia.

W latach 2018-2019 podwyższano poziom edukacji osób niepełnosprawnych poprzez:

- ✓ podejmowanie działań dla zapewnienia jak największej liczbie dzieci niepełnosprawnych zajęć wczesnego wspomagania rozwoju już od chwili wykrycia niepełnosprawności do rozpoczęcia nauki w szkole,
- ✓ podejmowanie działań zmierzających do zapewnienia dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej możliwości kształcenia we wszystkich typach szkół,
- ✓ wprowadzanie, w procesie edukacji, metod pracy ukierunkowanych na wszechstronny rozwój uczniów z uwzględnieniem ich indywidualnych potrzeb wynikających z rodzaju niepełnosprawności,
- ✓ doposażenie szkół w specjalistyczny sprzęt (w tym komputerowy) i odpowiednie programy edukacyjne dla uczniów niepełnosprawnych np. niewidomych, niedowidzących i niedosłyszących,
- ✓ przystosowywanie placówek edukacyjnych do potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się.

Wydział Edukacji Urzędu Miasta wraz z placówkami oświatowymi podejmował w powyższym zakresie następujące działania:

- ✓ przybliżano dzieciom i ich rodzicom problematykę dotyczącą niepełnosprawności w celu pobudzania świadomości i promowania właściwych postaw społecznych w tym zakresie,
- ✓ rozpowszechniano materiały informacyjne przybliżające problemy osób niepełnosprawnych, w tym między innymi: niewidomych, niesłyszących, dzieci z autyzmem, niepełnosprawnych intelektualnie,
- ✓ realizowano warsztaty, szkolenia i programy szkolne w zakresie tolerancji, zmiany postaw, przestrzegania praw człowieka, praw dziecka, poznania świata osób niepełnosprawnych i jego akceptacji,
- ✓ opracowywano i wdrażano programy zawierające nowoczesne metody i formy pracy uwzględniające indywidualne potrzeby dzieci niepełnosprawnych,
- ✓ współpracowano z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie integracji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej ze środowiskiem osób sprawnych,
- ✓ aktywnie współpracowano z rodzicami dzieci niepełnosprawnych w zakresie, między innymi, kształcenia ich umiejętności pedagogicznych, poradnictwa i wsparcia w procesie wychowywania i rehabilitacji niepełnosprawnego dziecka,
- ✓ zapewniano bezpłatne porady psychologiczne, logopedyczne i pedagogiczne w zależności od sygnalizowanych potrzeb,
- ✓ organizowano okolicznościowe imprezy szkolne, imprezy masowe, zajęcia plenerowe, gale, konkursy, zawody mające na celu integrację osób niepełnosprawnych ze środowiskiem oraz akcje charytatywne na rzecz chorych uczniów,

- ✓ zachęcano młodzież niepełnosprawną do aktywnej twórczości i promowano ich sukcesy,
- ✓ organizowano Włocławskie Targi Szkół Pracy i Zawodów, kierowane również do młodzieży niepełnosprawnej i osób niepełnosprawnych bezrobotnych,
- ✓ uczestniczono w obchodach Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych, Międzynarodowego Dnia Osób Niesłyszących,

Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna podejmowała w powyższym zakresie między innymi następujące działania:

- ✓ realizacja w szkołach i przedszkolach warsztatów i programów profilaktycznych mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, uczeniu tolerancji, właściwych postaw społecznych, radzeniu sobie ze stresem i sytuacjami trudnymi,
- ✓ prowadzenie konsultacji dla rad pedagogicznych, nauczycieli i rodziców,
- ✓ prowadzenia diagnozy dla dzieci niepełnosprawnych w szkołach.

Miejska Biblioteka Publiczna podejmowała w powyższym zakresie między innymi następujące działania:

- ✓ udostępnianie książek na kasetach, audiobookach oraz w systemie cyfrowym,
- ✓ prowadzenie punktów bibliotecznych w DPS we Włocławku, dostarczanie książek na telefon.

Stowarzyszenie Sportowe Niepełnosprawnych „Eurointegracja” i Polski Związek Niewidomych podejmowały w powyższym zakresie między innymi następujące działania:

- ✓ realizacja projektów poprzez organizowanie dla dzieci i młodzieży zajęć pozalekcyjnych, sportowych, rekreacyjnych, kulturalnych świetlicowych, warsztatów rytmiczno- tanecznych,
- ✓ organizacja i udział w spotkaniach informacyjnych, poetyckich, z dietetykiem pielęgniarką, lekarzem, radnymi.

Zespół Szkół Nr 3 im. Marii Grzegorzewskiej

Placówka składa się z 64 oddziałów w tym: oddziały przedszkolne, klasy I- II, klasy IV – VIII, Branżowa Szkoła I stopnia, Szkoła Przyspasabiająca do Pracy oraz zespół rewalidacyjno – wychowawczy. Ponadto w szkole działa Ośrodek Koordynacyjno – Rehabilitacyjno – Opiekuńczy.

W 2018 i 2019 roku Zespół Szkół nr 3 uczestniczył w wielu projektach i programach m.in.:

- ✓ „Edukacja i terapia” finansowany przez Fundację „ANWIL dla Włocławka”,
- ✓ „Nasza mała niepodległa” finansowany przez Fundację „ANWIL dla Włocławka”,
- ✓ „Słodko – gorzki smak matematyki” finansowany przez Fundację „ANWIL dla Włocławka” przy partnerstwie Fundacji Caietanus,
- ✓ „Bez słów – wspieramy komunikację osób niemówiących w OSI Włocławek” realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na

lata 2014-2020, Oś priorytetowa 10 Innowacja, Edukacja, Działanie 10.2 Kształcenie ogólne i zawodowe, Poddziałanie – 10.2.2 Kształcenie ogólne finansowany z Funduszy Europejskich i Gminę Miasto Włocławek,

- ✓ „KF Kajtek – pasjonaci 2” realizowany przez ZS nr 3 przy współpracy Fundacji Caietanus, finansowany ze środków Gminy Miasto Włocławek,
- ✓ „Święto Niepodległości, a tradycje kujawskie” – finansowany przez Fundację „ANWIL dla Włocławka”,
- ✓ „Komputerowe zmagania z naukami ścisłymi” finansowany przez Fundację „ANWIL dla Włocławka” w ramach III edycji konkursu „Uczę się z ANWILEM”,
- ✓ „to dla nas ważne” – cykliczne warsztaty dla dziewcząt dotyczące funkcjonowania kobiecego ciała, dojrzewania, sekstingu oraz edukacji seksualnej – finansowany przez FemFund,
- ✓ „Polsko – Hiszpańskie wariacje” w ramach „Ponadnarodowej mobilności uczniów” – finansowany ze Środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój w IV Osi Priorytetowej Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, Działanie 4.2. Programy mobilności ponadnarodowej,
- ✓ Pilotażowy Program „Rehabilitacja 25 plus” finansowany ze środków PFRON,
- ✓ „Szlachetna Paczka”.

Ponadto Zespół Szkół Nr 3 organizował:

- ✓ Obchody Światowego Dnia Świadomości Autyzmu – Niebieski Włocławek – finansowany przez darczyńców,
- ✓ Konferencję – Specjalne potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży z niedostosowaniem społecznym, autyzmem, Zespołem Aspergera oraz niepełnosprawności intelektualną, a ich orientacja zawodowa – finansowaną przez darczyńców,
- ✓ Bicie Rekordu Polski pod hasłem „najwięcej osób wymachujących flagami Polski jednocześnie” z okazji 100-lecia odzyskania Niepodległości przez Polskę – finansowane przez darczyńców,
- ✓ XXVII Kujawsko – Pomorski Turniej Piłki Koszykowej Olimpiad Specjalnych – finansowany przez ANWIL S.A.,
- ✓ We współpracy z Fundacją Caietanus - „Turniej gęsinowy – Gęsina na Św. Marcina” – finansowany przez Fundację „ANWIL dla Włocławka”,
- ✓ Obchody Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych pod hasłem „Mam serce” – finansowane przez darczyńców,
- ✓ Obchody Międzynarodowego Dnia Osób Niepełnosprawnych pod hasłem „Tu jest moje miejsce, tu jest mój kraj” – finansowane przez darczyńców,

Dodatkowo, dzięki wsparciu Fundacji EcoTextil i PCK oddział w Bydgoszczy, na terenie Zespołu Szkół Nr 3 została otwarta bezpłatna wypożyczalnia rowerów rehabilitacyjnych trójkołowych i sprzętu rehabilitacyjnego dla mieszkańców Włocławka.

2 grudnia 2019 roku dokonano uroczystego otwarcia **Żłobka Integracyjnego** przy ul. Gniazdowskiego 5.

Żłobek posiada trzy oddziały tj. grupy wiekowe. Placówka jest w stanie zapewnić 55 miejsc opieki dla dzieci zdrowych oraz ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Obiekt jest w pełni dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Żłobek posiada bogato wyposażone gabinety specjalistów m.in. psychologa, logopedy, muzykoterapeuty i fizjoterapeuty.

Szkoła Podstawowa nr 5 z oddziałami integracyjnymi organizuje naukę i opiekę dla uczniów z niepełnosprawnością, niedostosowaniem społecznym i zagrożeniem niedostosowaniem społecznym w formie kształcenia specjalnego w integracji ze środowiskiem szkolnym.

Uczniom objętym kształceniem specjalnym szkoła zapewnia:

- 1) realizację indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego uwzględniającego zalecenia orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego oraz wyniki wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia,
- 2) dostosowanie przestrzeni szkolnej i stanowiska pracy do indywidualnych potrzeb edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych tych uczniów,
- 3) dostosowanie wymagań edukacyjnych do zdiagnozowanych indywidualnych możliwości ucznia, w szczególności przez zastosowanie odpowiednich metod i form pracy z uczniem,
- 4) zajęcia rewalidacyjne oraz zajęcia specjalistyczne organizowane ze względu na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne ucznia,
- 5) integrację uczniów ze środowiskiem rówieśniczym.

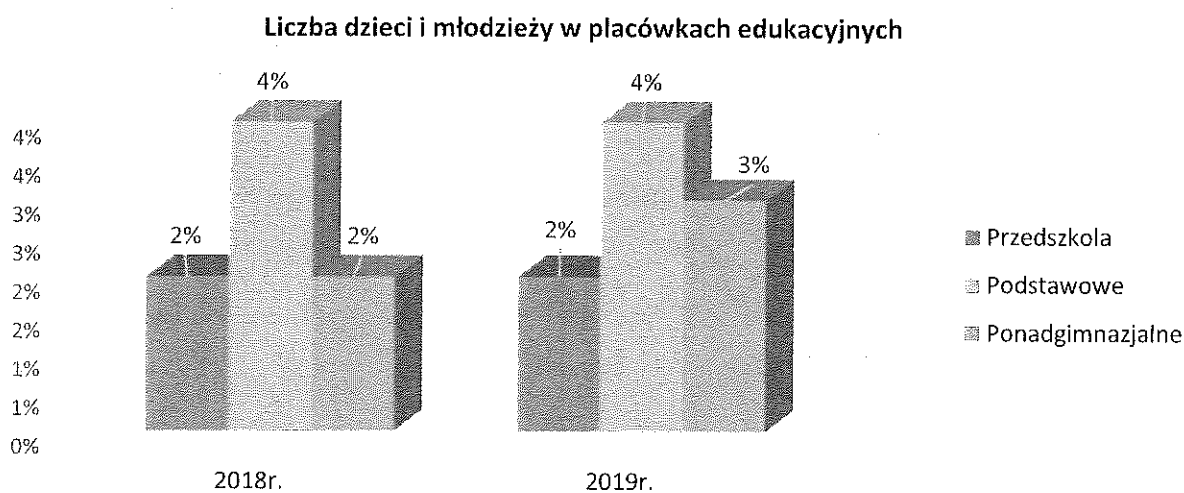
Szkoła uczestniczy w wielu projektach i przedsięwzięciach na rzecz osób niepełnosprawnych m.in. w projekcie „Bez słów – wspieramy komunikację osób niemówiących w OSI Włocławek” realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa 10 Innowacja, Edukacja, Działanie 10.2 Kształcenie ogólne i zawodowe, Poddziałanie – 10.2.2 Kształcenie ogólne finansowany z Funduszy Europejskich i Gminę Miasto Włocławek.

Tabela 6.

Liczba dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w 2018r.						
Placówki edukacyjne	Liczba ogółem	Liczba niepełnosprawnych ogółem, w tym procent	z tytułu: narządu wzroku	z tytułu: narządu słuchu	z tytułu: narządu ruchu	inne schorzenia
Przedszkola Publiczne	1849	35 (2%)	2	6	11	16
Szkoły Podstawowe	8247	344 (4%)	8	28	44	264
Szkoły Ponadgimnazjalne	5278	131 (2%)	11	12	34	74
Liczba dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w 2019r.						
Placówki edukacyjne	Liczba ogółem	Liczba niepełnosprawnych ogółem, w tym procent	z tytułu: narządu wzroku	z tytułu: narządu słuchu	z tytułu: narządu ruchu	inne schorzenia
Przedszkola	1863	37 (2%)	2	5	13	17
Szkoły Podstawowe	7452	338 (4%)	8	23	45	262
Szkoły Ponadgimnazjalne	6508	198 (3%)	13	16	51	118

Źródło: Wydział Edukacji Urzędu Miasta Włocławek

Wykres 11.

Źródło: opracowanie na podstawie danych Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Włocławek

Z podanych przez Wydział Edukacji Urzędu Miasta Włocławek danych statystycznych wynika, że w szkołach ponadgimnazjalnych liczba uczniów niepełnosprawnych w latach 2018-2019 wzrosła. W szkołach podstawowych w latach 2018-2019 liczba uczniów niepełnosprawnych utrzymywała się na poziomie 4%, również liczba dzieci w przedszkolach utrzymała się na stałym poziomie 2%. Liczba uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych w 2 ostatnich latach ze schorzeniem ruchowym i innymi schorzeniami (Tabeli 6), wzrosła.

2.4. Dostęp do usług medycznych i rehabilitacyjnych

Rehabilitacja lecznicza (medyczna) obejmuje kompleksowe działania, które mają na celu przywrócenie choremu lub osobie niepełnosprawnej pełnej lub maksymalnej, możliwej do osiągnięcia sprawności fizycznej i psychicznej oraz niedopuszczenie do pogłębienia się niepełnosprawności.

Postępowanie rehabilitacyjne odnosi się do wszystkich osób chorych i niepełnosprawnych, które go potrzebują. W ramach rehabilitacji leczniczej stosuje się między innymi:

- fizjoterapię,
- terapię zajęciową
- zaopatrzenie ortopedyczne.

Cechą nowoczesnej rehabilitacji dla dobra chorego jest jej kompleksowość, łącząca w działaniu specjalistów różnych dziedzin. Wynika z tego, że proces rehabilitacji rozpoczyna się już przy łóżku chorego i powinien być kontynuowany w późniejszym okresie w formie rehabilitacji społecznej i zawodowej. O jego skuteczności decydują następujące czynniki:

- wczesne wykrycie, zdiagnozowanie i leczenie uszkodzeń zdrowia,
- uczestnictwo w tym procesie poza personelem medycznym, paramedycznym - psychologów, pedagogów oraz pracowników socjalnych,
- zaopatrzenie w odpowiednie przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny,
- włączenie w pomoc medyczną same osoby niepełnosprawne i ich rodziny,
- redukcja i eliminacja czynników powodujących niepełnosprawność.

Bardzo duże znaczenie w osiągnięciu pozytywnych rezultatów leczenia i usprawnienia ma poradnictwo medyczne, socjalne, pedagogiczne oraz terapia psychologiczna. Obok ewentualnej potrzeby ratowania życia, leczenie i rehabilitacja medyczna jest nieskuteczna bez wsparcia poradnictwem i ewentualną terapią. Kolejnym elementem wsparcia wczesnego procesu leczenia i rehabilitacji jest szybkie i adekwatne zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i sprzęt rehabilitacyjny. Wszystkie osoby niepełnosprawne, które potrzebują tych przedmiotów i urządzeń powinny mieć do nich swobodny dostęp, niezależnie od swojej sytuacji finansowej.

Przyjmuje się, że wszelkie działania w zakresie rehabilitacji i usług medyczno- rehabilitacyjnych muszą być zgodne z podstawowymi zasadami rehabilitacji dotyczącymi powszechności, wczesnego postępowania, kompleksowości, ciągłości. Ważnym zadaniem samorządu jest stworzenie osobom

niepełnosprawnym powszechnych i dostępnych możliwości korzystania z rehabilitacji i usług rehabilitacyjno-pomocowych w miejscu zamieszkania. Dlatego duże znaczenie w naszym mieście ma rehabilitacja środowiskowa jako zespół zintegrowanych instytucjonalnych i społecznych działań społeczności lokalnej na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych i ubogich.

W latach 2018-2019 w powyższym zakresie podjęto następujące działania:

- ✓ zapewniono w miarę możliwości pełny dostęp do opieki zdrowotnej poprzez świadczenia lekarskie wykonywane również w domu chorego oraz kompleksową opiekę pielęgniarów i położnych rodzinnych,
- ✓ realizowano kompleksową rehabilitację leczniczą, obejmującą działania diagnostyczno – leczniczo – rehabilitacyjne, rehabilitację psychologiczną i edukację zdrowotną oraz naukę prozdrowotnego stylu życia,

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie:

- ✓ dofinansował ze środków PFRON, 1233 osobom niepełnosprawnym zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz sprzęt rehabilitacyjny w łącznej kwocie 808 162 zł,
- ✓ udzielił wsparcia finansowego ze środków PFRON, 512 osobom do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych w łącznej kwocie 473 486 zł,

Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Publicznego Urzędu Miasta

- ✓ dofinansował zajęcia rehabilitacyjne i wspomagające dla osób niepełnosprawnych przy współudziale Stowarzyszenia Niepełnosprawnych „Eurointegracja”,
- ✓ sfinansował dla osób niepełnosprawnych indywidualne zajęcia hipoterapii, grupowe zajęcia artystyczne i grupowe zajęcia teatroterapii, zajęcia kulinarne i hydroterapii przy współudziale Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom i Dorosłym z Niepełnosprawnością Intelleksualną „Oligo”,
- ✓ dofinansował realizację usług opiekuńczych dla osób potrzebujących w miejscu ich zamieszkania na terenie miasta Włocławek,
- ✓ zrealizował działania w zakresie szerokiej profilaktyki, promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej skierowanej do ogółu społeczności lokalnej, w tym do osób niepełnosprawnych - poprzez propagowanie zdrowego stylu odżywiania, ograniczenia palenia tytoniu oraz spożywania alkoholu i narkotyków, prowadził edukację przeciwnowotworową oraz propagował aktywność fizyczną. Dofinansowano realizację zadań statutowych stowarzyszeń abstynenckich na rzecz swoich członków i ich rodzin, a także na rzecz społeczności lokalnej, zorganizowano i dofinansowano różne formy wypoczynku letniego dzieci i młodzieży z rodzin dotkniętych i zagrożonych problemem uzależnień.

Wydział Edukacji Urzędu Miasta i podległe placówki oświatowe podjęły w zakresie usług medycznych i rehabilitacyjnych następujące zadania:

- ✓ wdrożenie projektu Rehabilitacja 25+,
- ✓ zorganizowanie wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego oraz wypożyczalni rowerów trójkołowych,
- ✓ realizowanie zajęć rehabilitacji ruchowej i integracji sensorycznej, dogoterapii, felinoterapii i terapii logopedycznej.

Miejski Zespół Opieki Zdrowotnej we Włocławku podjął w powyższym zakresie następujące zadania:

- ✓ wykonanie ambulatoryjnie zabiegów fizjoterapeutycznych dla osób ze stwardnieniem rozsianym dla osób z udarami mózgu, z chorobą Parkinsona, z Zespołem Dawna - mieszkańców DPS, uczniów z ZSS, Zespołu Szkół nr 3 i innych mieszkańców Włocławka,
- ✓ objęcie dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w szkołach nadzorem pielęgniarki szkolnej.

2.5. Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych

Celem rehabilitacji zawodowej jest przygotowanie osób z niepełnosprawnością do samodzielnej pracy, zgodnej z indywidualnymi możliwościami, potrzebami psychofizycznymi i predyspozycjami oraz kwalifikacjami zawodowymi. Zadania ustawowe w tym zakresie realizowane są w oparciu o ustawę o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych i ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Rehabilitację zawodową powinno realizować się w kilku etapach:

- poradnictwo zawodowe oparte na ocenie zawodowej do pracy osoby niepełnosprawnej oraz pomocy w podjęciu decyzji zawodowej,
- doskonalenie i przekwalifikowanie zawodowe, które dotyczy osób dorosłych,
- zatrudnienie lub podjęcie samodzielnej działalności gospodarczej,
- wspieranie pozostawania w zatrudnieniu.

W konsekwencji kompleksowa rehabilitacja zawodowa prowadzi do integracji lub reintegracji społecznej. Powinna ona dotyczyć zarówno młodzieży uczącej się, jak też osób w okresie aktywności zawodowej pozostających bez pracy lub funkcjonujących już w określonych środowiskach zawodowych.

Na lokalnym rynku pracy, sytuacja osób niepełnosprawnych jest trudna i wymaga podejmowania jak najskuteczniejszych działań na rzecz tworzenia stanowisk pracy dla tej grupy osób. Osoby niepełnosprawne, w zależności od stopnia uszkodzenia organizmu i przygotowania do pracy, powinny być zatrudnione w zwykłych zakładach pracy, czyli na tzw. otwartym rynku, w zakładach pracy chronionej lub zakładach aktywności zawodowej, z możliwością korzystania na ten cel ze środków

finansowych PFRON. Zapewnienie pracy osobom niepełnosprawnym ma dać, nie tylko źródło utrzymania, ale stanowi rodzaj terapii, gwarantuje możliwość w miarę prawidłowego funkcjonowania w środowisku.

W latach 2018-2019 w powyższym zakresie:

- ✓ promowano zatrudnienie osób niepełnosprawnych poprzez akcje informacyjne w zakresie wsparcia finansowego dla pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne oraz przez organizowanie giełd pracy,
- ✓ realizowano usługi i instrumenty rynku pracy,

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

- ✓ współfinansował działalność 2 warsztatów terapii zajęciowej, obejmujących terapią 75 osób niepełnosprawnych w łącznej kwocie 2 601 900 zł,
- ✓ dofinansował pracodawcom wyposażenia stanowisk pracy dla 12 osób niepełnosprawnych ze środków PFRON w łącznej kwocie 585 356 zł,
- ✓ udzielił 5 osobom niepełnosprawnym dotacji, ze środków PFRON, na rozpoczęcie działalności gospodarczej w łącznej kwocie 153 889 zł,
- ✓ zrefundował szkolenia organizowane przez PUP dla 2 osób niepełnosprawnych na kwotę 8 266 zł,
- ✓ sfinansował staże zawodowe dla 2 osób niepełnosprawnych na kwotę 13 895 zł.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w powyższym zakresie:

- ✓ świadczyła usługi w zakresie orientacji, poradnictwa i doradztwa zawodowego,
- ✓ zapewniła poprzez doradców zawodowych pełnienie dyżurów konsultacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej,
- ✓ zorganizowała zajęcia warsztatowe z zakresu orientacji zawodowej w klasach integracyjnych w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych, liceach i technikach.

Wydział Edukacji Urzędu Miasta i podległe mu placówki oświatowe

- ✓ zorganizowały imprezę miejską „Włocławskie Targi Szkół i Festiwal Zawodów”, w której stworzono warunki umożliwiające udział w Targach młodzieży niepełnosprawnej – uczniów szkół integracyjnych oraz niepełnosprawnych osób bezrobotnych,
- ✓ zorganizowano dla niepełnosprawnych uczniów warsztaty z zakresu orientacji zawodowej,
- ✓ opracowano i wdrożono program doradztwa zawodowego, w tym organizowano praktyki zawodowe w różnych zakładach pracy,
- ✓ wzbudzanie świadomości i promowanie właściwej postawy społecznej poprzez organizowanie spotkań, prezentacji, festynów.

Powiatowy Urząd Pracy we Włocławku

- ✓ prowadził pośrednictwo pracy dla osób niepełnosprawnych obejmujące łącznie 419 osób,
- ✓ prowadził poradnictwo zawodowe indywidualne i grupowe dla osób niepełnosprawnych,
- ✓ skierował na staż 19 osób niepełnosprawnych,
- ✓ przyznał 1 osobie niepełnosprawnej środki z FP i EFS na podjęcie działalności gospodarczej,
- ✓ skierował do prac interwencyjnych 2 osoby niepełnosprawne,
- ✓ skierował do robót publicznych 16 osób niepełnosprawnych,
- ✓ do prac społecznie użytecznych skierował 4 osoby niepełnosprawne,
- ✓ ze środków FP sfinansowano doposażenie 10 stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych.

Na mocy uchwały Rady Miasta Włocławek z dnia 31 sierpnia 2015 roku na terenie miasta funkcjonuje **Zakład Aktywności Zawodowej**, którego działalność finansowana jest m.in. ze środków Gminy Miasto Włocławek oraz Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Celem działalności ZAZ jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnościami zaliczonych do znacznego lub umiarkowanego stopnia niepełnosprawności.

Osoby z niepełnosprawnościami w stopniu znacznym lub umiarkowanym pomimo swoich dysfunkcji dysponują możliwościami do wykonywania określonych czynności, które prawidłowo rozwijane, przy jednoczesnym przystosowaniu warunków zewnętrznych mogą być podstawą do wykonywania pracy. Celem rehabilitacji jest umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami zaistnienia na otwartym rynku pracy poprzez rozwijanie sprawności zawodowej. W ramach rehabilitacji ZAZ świadczy m.in. usługi pralnicze. Z usług tych korzystają podmioty zewnętrzne, z którymi ZAZ zawarł umowy, jak również osoby indywidualne. Drugą ofertą usług, a jednocześnie formą rehabilitacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami są usługi krawieckie. Punkt świadczy usługi dla ludności w zakresie szycia, wszelkiego rodzaju napraw, przeróbek i ozdabiania odzieży.

Pracownicy ZAZ w ramach rehabilitacji zawodowej zajmują się również obsługą parkingu oraz przygotowaniem sali konferencyjnej na wszelkiego rodzaju spotkania czy konferencje.

Aby ułatwić pracownikom z niepełnosprawnościami zatrudnionym w ZAZ, zaistnieć na otwartym rynku pracy w terminie listopad – grudzień 2019 roku prowadzone było kształcenie pn. „Szkolenie podnoszące kompetencje w zakresie planowania kariery zawodowej i aktywnego uczestniczenia w rynku pracy. Warsztaty wsparcia psychologicznego i indywidualne wsparcie planowania ścieżki zawodowej wg posiadanych kompetencji i możliwości psychofizycznych uczestników”. Szkolenie dofinansowane było ze środków Krajowego Funduszu Szkoleniowego. Certyfikat ukończenia szkolenia uzyskało 18 pracowników.

Oprócz rehabilitacji zawodowej w ZAZ prowadzona jest również rehabilitacja społeczna. Celem rehabilitacji społecznej jest umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami uczestniczenia w życiu społecznym. Cel ten jest realizowany poprzez pobudzanie aktywności społecznej, wyrabianie zaradności osobistej i umiejętności w miarę samodzielnego wypełniania ról społecznych przez osoby

z niepełnosprawnościami, a także likwidację barier w komunikowaniu się oraz w dostępie do informacji. W ramach kształtowania w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji z osobami niepełnosprawnymi, w 2019 roku ZAZ organizował spotkania m.in. z młodzieżą ze Szkoły Podstawowej nr 20 z Włocławka, z Hufca Pracy, z Zespołu Szkół Nr 3 z Włocławka, z dziećmi z włocławskiej świetlicy „Zorza”, z pracownikami Zakładu Aktywności Zawodowej z Przyjezierza oraz z młodzieżą z Liceum im. Marii Konopnickiej z Włocławka.

Od września 2019 roku w ZAZ działa Ośrodek Kuratorski. W placówce wydzielono pomieszczenie dla potrzeb 15 nieletnich, którzy są resocjalizowani pod okiem specjalistów.

Osoby z niepełnosprawnościami zatrudnione w ZAZ mogą liczyć na wsparcie finansowe w ramach zakładowego funduszu aktywności. Ze środków zakładowego funduszu aktywności mogą być dofinansowane wydatki np. na zakup leków, dofinansowania do turnusów rehabilitacyjnych, wszelkiego rodzaju sprzętu rehabilitacyjnego, wyrobów medycznych, przedmiotów ortopedycznych. Osoby z niepełnosprawnościami bardzo chętnie korzystają z tej możliwości wsparcia. Poza tym w ramach zakładowego funduszu aktywności osoby niepełnosprawne mogą skorzystać z nieoprocentowanej pożyczki.

Pracownicy mogą korzystać również z pomocy rzeczowej lub pieniężnej w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Wsparcia udziela się w przypadku:

- zdarzeń losowych (powódź, pożar), długotrwałej choroby lub śmierci osoby bliskiej,
- w okresowo występujących trudnościach życiowych i materialnych,
- w okresach przedświątecznych,
- wypoczynku.

Po to, aby lepiej zrozumieć potrzeby osób niepełnosprawnych, kadra bezpośrednio pracująca z pracownikami niepełnosprawnymi ukończyła w 2019 roku kurs doskonalący z zakresu pedagogiki specjalnej i umiejętności interpersonalnych oraz uczestniczyła w warsztatach – Komunikacja z osobami niepełnosprawnymi, natomiast od stycznia 2020 roku uczy się posługiwania językiem migowym.

Powiatowy Urząd Pracy we Włocławku i Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie we Włocławku w ramach środków FP, PFRON i EFS sfinansowały:

- ✓ szkolenia z zakresu umiejętności poszukiwania zatrudnienia oraz podnoszących kwalifikacje zawodowe dla 12 osób niepełnosprawnych,

Tabela 7.

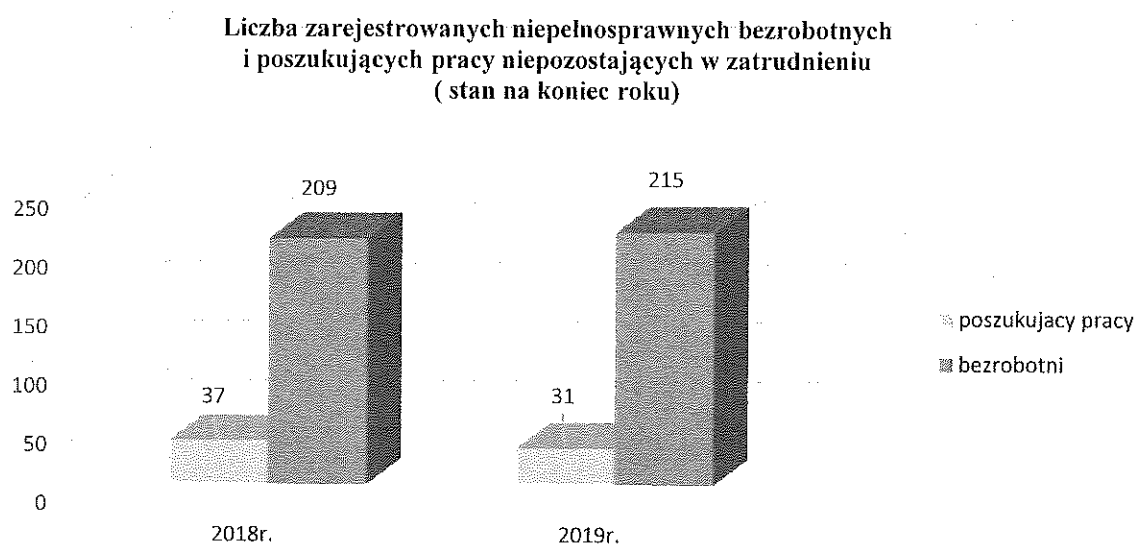
Niepełnosprawne osoby bezrobotne i poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu w Gminie Miasto Włocławek					
2018r			2019r.		
Wyszczególnienie	Poszukujący pracy	Bezrobotni	Wyszczególnienie	Poszukujący pracy	Bezrobotni
Ogółem liczba osób	37	209	Ogółem liczba osób	31	215
Mężczyźni	28	99	Mężczyźni	23	118
Kobiety	9	110	Kobiety	8	97
Wykształcenie	Poszukujący pracy	Bezrobotni	Wykształcenie	Poszukujący pracy	Bezrobotni
Wyższe	6	17	Wyższe	4	16
Policealne i średnie zawodowe	8	39	Policealne i średnie zawodowe	6	31
Średnie ogólnokształcące	4	14	Średnie ogólnokształcące	3	14
Zasadnicze zawodowe	12	67	Zasadnicze zawodowe	11	64
Gimnazjalne i poniżej	7	72	Gimnazjalne i poniżej	7	90
Stopień niepełnosprawności	Poszukujący pracy	Bezrobotni	Stopień niepełnosprawności	Poszukujący pracy	Bezrobotni
Znaczny	2(5%)	1(1%)	Znaczny	0(0%)	0(0%)
Umiarkowany	24(65%)	28 (13%)	Umiarkowany	20(65%)	39(18%)
Lekki	11(30%)	180(86%)	Lekki	11(35%)	176(82%)

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy we Włocławku

Z przedstawionych przez Powiatowy Urząd Pracy danych statystycznych z ostatnich 2 lat wynika, niewielki wzrost z 209 na 215 niepełnosprawnych osób bezrobotnych. Odwrotna sytuacja przedstawia się z osobami niepełnosprawnymi poszukującymi pracy niepozostającymi w zatrudnieniu, z 37 osób, bezrobocie zmalało do 31 osób. W 2018 roku więcej zarejestrowanych w PUP jako niepełnosprawne osoby poszukujące pracy było mężczyzn niż kobiet i taka sama sytuacja dotyczyła bezrobotnych w 2019 roku. Natomiast w 2018 roku więcej zarejestrowanych jako bezrobotne było kobiet.

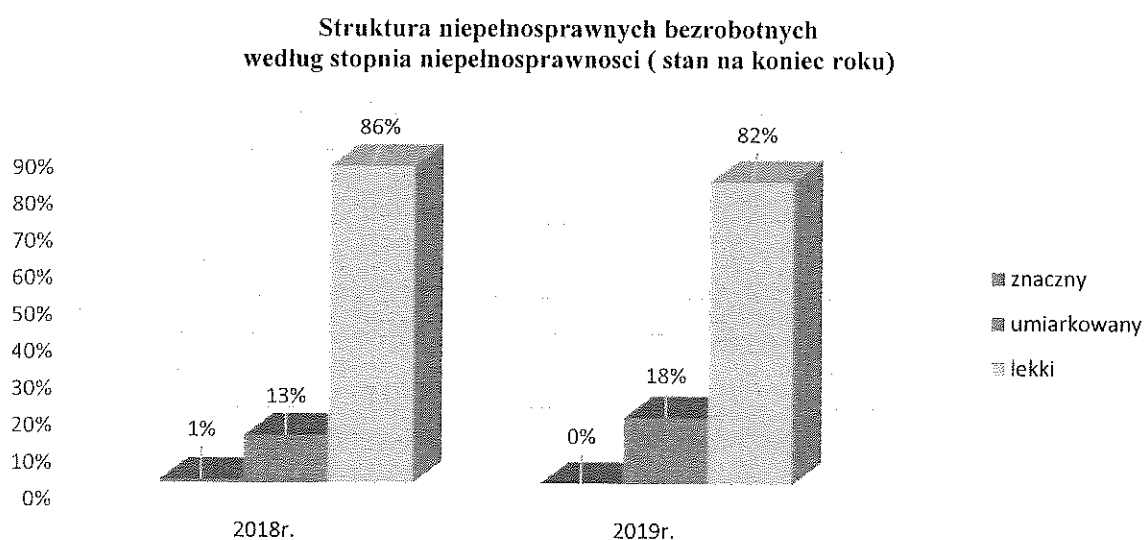
Z udostępnionych przez PUP danych statystycznych (Tabela 7.) wynika również, że w latach 2018-2019 największa liczba osób bezrobotnych i poszukujących pracy była zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy we Włocławku z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej oraz wykształceniem zasadniczym zawodowym. Najmniej osób bezrobotnych i poszukujących pracy posiadało wykształcenie średnie ogólnokształcące i wyższe.

Wykres 12.

Źródło: opracowano na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy we Włocławku

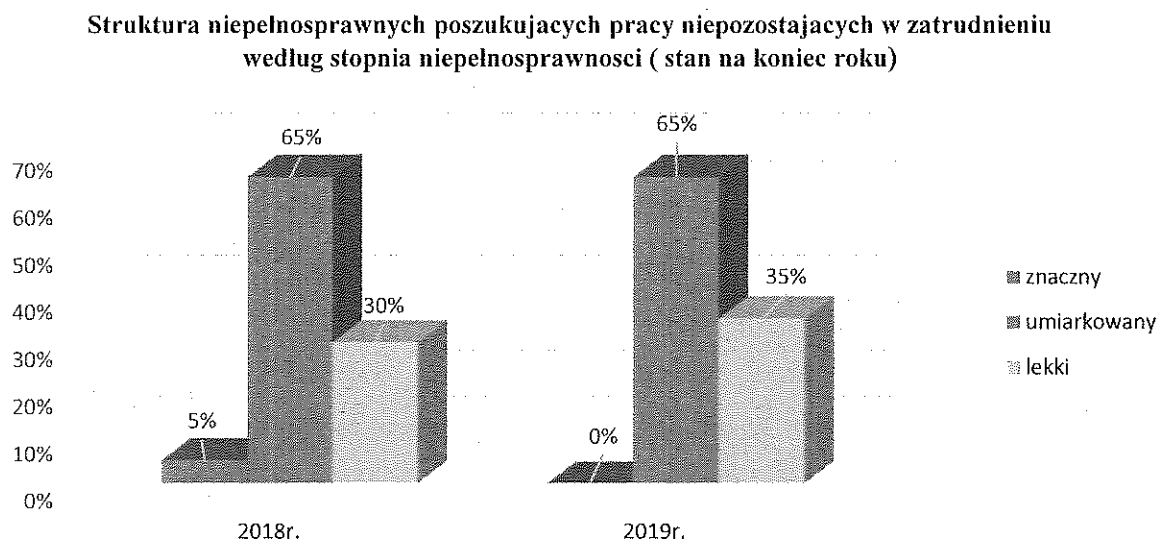
Wykres 13.

Źródło: opracowano na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy we Włocławku

Z powyższej struktury wynika, że w 2 ostatnich latach, aż 82%-86% osób niepełnosprawnych było zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy we Włocławku z lekkim stopniem niepełnosprawności.

Wykres 14.

Źródło: opracowano na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy we Włocławku

Powyższa struktura uwidacznia, że w latach 2018-2019 procent osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności poszukujących pracy zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy we Włocławku utrzymywał się na tym samym poziomie tj. 65%, z lekkim stopniem niepełnosprawności nieznacznie wzrósł, a ze znacznym zmalał. Porównując dwie powyższe struktury osób bezrobotnych i poszukujących pracy z podziałem na stopnie niepełnosprawności (Wykres 13. i 14.), wynika, że zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy we Włocławku jest znacznie mniej tj. o 47%-56% osób z lekkim stopniem niepełnosprawności, poszukujących pracy, niż osób bezrobotnych. Odwrotna sytuacja występuje u osób poszukujących pracy z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Procent zarejestrowania w PUP powyższych osób znacznie wzrósł w 2 ostatnich latach w stosunku do osób bezrobotnych o tym samym stopniu niepełnosprawności.

2.6. Dostęp do sportu, kultury, turystyki i rekreacji

Organizacja sportu, kultury, rekreacji i turystyki odgrywa istotną rolę w procesie rehabilitacji osób niepełnosprawnych oraz we włączaniu tych osób w nurt życia społecznego. Działania te, zwiększając aktywność osób z niepełnosprawnością, przyspieszają proces integracji społecznej. Uczestnictwo osoby niepełnosprawnej w tych formach aktywności ma pozwolić jej na powrót lub wejście w życie społeczne i zawodowe.

Fundamentalnym celem działań samorządu Gminy Miasto Włocławek i jego jednostek organizacyjnych na rzecz osób z niepełnosprawnością w sferze kultury i rekreacji jest możliwie najszersze, równoprawne uczestnictwo osób z niepełnosprawnością w tym segmencie życia społecznego. Konsekwentna realizacja powyższych działań, systematyczne ich wzbogacanie w nowe inicjatywy pozwalają na reorganizowanie życia zbiorowego w taki sposób, by aktywna obecność

i udział osób z niepełnosprawnością w sporcie, rekreacji i turystyce była rzeczą naturalną i ogólnie akceptowaną. Gmina Miasto Włocławek posiada bardzo dobre warunki do rozwoju sportu, turystyki i rekreacji dla osób z niepełnosprawnością oraz organizacji integracyjnych przedsięwzięć adresowanych do tych osób. Zasadą działania instytucji, placówek i jednostek organizacyjnych gminy, w tym prowadzących statutową działalność w obszarze kultury jak również w zakresie kultury fizycznej jest otwartość na potrzeby osób z niepełnosprawnością. Gmina Miasto Włocławek jest nie tylko przyjazna rozwojowi sportu i turystyki, lecz również współorganizuje wiele znaczących imprez. W Gminie Miasto Włocławek realizacja przedsięwzięć i programów integracyjnych w sposób istotny sprzyja rozwijaniu i współdziałaniu samorządu oraz administracji samorządowej z organizacjami pozarządowymi, prowadzącymi statutową działalność sportowo - rekreacyjną i turystyczną wśród osób z niepełnosprawnością. Od kilku lat gmina wspiera finansowo organizacje pozarządowe działające w tym obszarze, które realizują zadania własne gminy w zakresie sportu i rekreacji wśród osób z niepełnosprawnością. Na realizację przedsięwzięć w zakresie sportu, rekreacji i turystyki dotacje z budżetu miasta, otrzymują organizacje sportowe i pozarządowe - aktywne w obszarze integracji społecznej. Miasto w podległych jednostkach i instytucjach systematycznie likwiduje bariery architektoniczne, aby umożliwić osobom z niepełnosprawnością dostęp zarówno do dóbr kultury, jak i przedsięwzięć z zakresu sportu, turystyki i rekreacji.

W analizowanym okresie tj. **latach 2018-2019** Gmina Miasto Włocławek poczyniła w przedmiotowym zakresie następujące działania na rzecz osób niepełnosprawnych:

- ✓ przystosowywanie obiektów kultury i sportu do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- ✓ promowanie kultury, sportu i rekreacji wśród osób niepełnosprawnych,
- ✓ organizowanie wystaw, konkursów i warsztatów artystycznych z udziałem osób niepełnosprawnych, wspieranie finansowe imprez o charakterze kulturalnym, sportowym, turystycznym i rekreacyjnym, organizowanych przez instytucje i organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych.

Zespół Szkół nr 3, Szkoła Podstawowa nr 5 z Oddziałami Integracyjnymi, Zespół Szkolno-Przedszkolny nr 1 uczniowie tych szkół wzięli udział w masowych imprezach o charakterze kulturalnym, sportowym, turystycznym i rekreacyjnym, w ramach, których prezentowana była również twórczość artystyczna i umiejętności sportowe osób niepełnosprawnych. Dzieci niepełnosprawne z **Przedszkoli Publicznych nr 8, 22, 25, 32, 35** wzięły udział w imprezach o charakterze artystycznym, kulturalnym, sportowym i rekreacyjnym.

Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Publicznego Urzędu Miasta Włocławek

- ✓ wspieranie finansowe w wysokości 28 400 zł uprawnionych podmiotów w organizacji imprez i spotkań integracyjnych umożliwiających osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu miasta i propagujących właściwe postawy społeczne.

Wydział Kultury, Promocji i Komunikacji Społecznej Urzędu Miasta Włocławek wraz z podległymi placówkami

- ✓ prowadzenie warsztatów twórczych i lekcji na ekspozycji,
- ✓ organizacja Prezentacji Twórczości Artystycznej Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ współpraca ze stowarzyszeniami zajmującymi się osobami niepełnosprawnymi.

Wydział Sportu i Turystyki Urzędu Miasta Włocławek przez podległe mu jednostki

- ✓ organizowanie i wspieranie imprez kulturalno-sportowo-rekreacyjnych, zajęć, treningów i turniejów.

Stowarzyszenia działające na rzecz osób niepełnosprawnych: Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Polski Związek Niewidomych, Stowarzyszenie Sportowe Niepełnosprawnych „Eurointegracja”, Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Dorosłym z Niepełnosprawnością Inteligencyjną „Oligo”:

- ✓ organizowanie wielu imprez okolicznościowych, udział w projektach i turniejach,
- ✓ upowszechnianie kultury fizycznej poprzez wspieranie organizacji szkolenia sportowego dzieci i młodzieży.

2.7. Tworzenie warunków do samodzielności i niezależności osób niepełnosprawnych

Dostępność do środowiska fizycznego jest jednym z kluczowych obszarów równoprawnego uczestniczenia osób niepełnosprawnych we wszystkich sferach życia społecznego. Bariery funkcjonalne to brak dostępności lub utrudnienie w korzystaniu przez osobę niepełnosprawną z przestrzeni życiowej człowieka. Na przestrzeń życiową człowieka składa się architektura, urbanistyka, komunikowanie się, transport oraz urządzenia techniczne. Jej udostępnienie jest warunkiem integracji społecznej osób niepełnosprawnych. Możliwość aktywnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym jest uwarunkowana uprzednią likwidacją istniejących barier. Bariery architektoniczne, techniczne, transportowe oraz w komunikowaniu się są jednym z najistotniejszych ograniczeń utrudniających, a często wręcz uniemożliwiających osobom niepełnosprawnym korzystanie z przysługującego im prawa do pełnego życia i zaspokajania swoich potrzeb na równi z innymi.

Znaczną część mieszkańców naszego miasta stanowią osoby z dysfunkcją narządu ruchu (Wykres 9.), dla których możliwość swobodnego i samodzielnego poruszania się jest niezbędna do normalnego funkcjonowania w życiu społecznym. W ostatnich kilku latach zmieniło się podejście do problemów natury architektonicznej. Przejścia dla pieszych wyposażono w sygnalizację dźwiękową tak ważną dla osób niewidomych, w komunikacji miejskiej wprowadzono autobusy niskopodłogowe. Jednak w dalszym ciągu należy kontynuować działania zmierzające do modernizowania i dostosowywania infrastruktury komunikacyjnej.

W latach 2018-2019

- ✓ wydzielono kolejne miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych i zakupiono kolejne autobusy niskopodłogowe,
- ✓ dokonano przeglądu, remontu i konserwacji obiektów użyteczności publicznej pod względem niedostępności dla osób niepełnosprawnych,
- ✓ egzekwowano dostępność dla osób niepełnosprawnych w nowobudowanych i modernizowanych obiektach użyteczności publicznej na terenie miasta,

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

- ✓ dofinansował ze środków PFRON 92 osobom niepełnosprawnym likwidację barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w łącznej kwocie 468 886 zł,
- ✓ pozyskał środki finansowe z PFRON na dofinansowanie zakupu 9 - osobowego samochodu specjalnie dostosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych dla Domu Pomocy Społecznej we Włocławku przy ul. Dobrzyńska 102 oraz dofinansowanie zakupu 15 - osobowego samochodu specjalnie dostosowanego do przewozu osób niepełnosprawnych w tym na wózkach inwalidzkich dla Szkoły Podstawowej nr 5 z Oddziałami Integracyjnymi. Zadanie realizowane było w ramach „Programu Wyrównywania Różnic między Regionami III”,
- ✓ Gmina Miasto Włocławek przystąpiła do kolejnej edycji pilotażowego programu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych pod nazwą „Aktywny Samorząd”, którego celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

Wydział Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta, Miejski Zarząd Usług Komunalnych i Dróg we Włocławku

- ✓ dokonywał remontu, konserwacji urządzeń użyteczności publicznej,
- ✓ wyznaczył nowe miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych.

Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne

- ✓ realizowało działania na rzecz poprawy warunków korzystania przez osoby niepełnosprawne z usług przewozowych, w ramach których wprowadzono kursy autobusów niskopodłogowych, przystosowanych dla osób niepełnosprawnych oraz wprowadzono ułatwienia dla osób niepełnosprawnych w nowobudowanych zatokach i rampach przystankowych.

3. CELE PROGRAMU I SPOSOBY ICH REALIZACJI

Miejski Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych jest dokumentem służącym realizacji polityki społecznej ukierunkowanym szczególnie do niepełnosprawnych mieszkańców Włocławka. Przyjęcie programu na lata 2021-2023 służyć będzie wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych, aby w konsekwencji miały możliwość pełnej integracji ze społeczeństwem. Ma on za zadanie objąć swoim zasięgiem osoby o różnych rodzajach niepełnosprawności i zapewnić wieloaspektowość wsparcia. Jednym z najważniejszych celów określonym w polityce społecznej na rzecz osób niepełnosprawnych jest przestrzeganie praw osób niepełnosprawnych we wszystkich obszarach życia. Przestrzeganie praw to nie tylko informowanie o przysługujących uprawnieniach ale i działania, które prowadzą do integracji poprzez m.in. dostęp do edukacji ochrony zdrowia, pomocy społecznej, uczestnictwo w wydarzeniach życia społecznego. Dla efektywnej realizacji programu ważne jest przestrzeganie zasady "zrównoważonego rozwoju", rozumianej jako osiąganie zbliżonych postępów w realizacji poszczególnych celów dla zapewnienia spójności podejmowanych działań. Zasada ta odnosi się do wszystkich obszarów działań na rzecz osób niepełnosprawnych i gwarantuje utrzymanie niezbędnego poziomu zgody społecznej na realizację zamierzonych celów. Nieprzestrzeganie jej może spowodować zaprzepaszczenie już osiągniętych efektów w jednym obszarze, wskutek zaniechania lub nieskutecznego działania w innym. Potrzeba przeciwdziałania pogłębianiu się takim zjawiskom jak brak samodzielności ekonomicznej i zagrożenie wykluczeniem społecznym dotyczącym osoby niepełnosprawne w naszym mieście jest uzasadnieniem na uwzględnienie w polityce społecznej samorządu lokalnego i organizacji pozarządowych, działań określonych w niniejszym programie.

Głównym celem programu jest tworzenie warunków do możliwie pełnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczności lokalnej Gminy Miasto Włocławek. Cel ten będzie osiągnięty poprzez realizację następujących celów szczegółowych, które zakładają:

- ✓ Budzenie świadomości i promowanie właściwych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych, ich praw i możliwości wkładu w życie społeczne,
- ✓ Tworzenie systemu skutecznej pomocy osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom,
- ✓ Zwiększanie dostępu do usług medycznych i rehabilitacyjnych,
- ✓ Podwyższanie poziomu edukacji osób niepełnosprawnych,

- ✓ Tworzenie warunków do samodzielności i niezależności osób niepełnosprawnych,
- ✓ Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych,
- ✓ Zwiększanie dostępności osobom niepełnosprawnym do kultury, sportu, turystyki i rekreacji

Cele szczegółowe	Sposoby realizacji	Realizatorzy/partnerzy
1. Budzenie świadomości i promowanie właściwych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych, ich praw i możliwości wkładu w życie społeczne	- udzielenie dotacji na realizację zadań (w zakresie podejmowania działań na rzecz zapobiegania niepełnosprawności) w postaci kampanii w zakresie zdrowia publicznego i edukacji zdrowotnej tj. propagowanie zdrowego stylu odżywiania, promocja aktywności fizycznej, propagowanie ograniczenia palenia tytoniu oraz spożywania alkoholu i narkotyków, - doskonalenie systemu konsultacji społecznych poprzez kreowanie nowych narzędzi zapewnienia współuczestnictwa w życiu publicznym osób niepełnosprawnych, - wprowadzenie nowych narzędzi dialogu z lokalną społecznością, - wspieranie umacniania się potencjału organizacji pozarządowych, - rozpowszechnianie materiałów informacyjnych i propagowanie problematyki osób niepełnosprawnych przez zamieszczanie informacji w lokalnych mediach, na stronie internetowej, a także poprzez bezpośrednie spotkania, - tworzenie warunków do pełnego i równoprawnego oraz godnego uczestnictwa w życiu społecznym osób niepełnosprawnych, - wspieranie inicjatyw podejmowanych przez osoby niepełnosprawne na rzecz integracji środowiska, - podejmowanie działań prowadzonych metodą środowiskową (Organizowania Społeczności Lokalnej) w celu integracji osób niepełnosprawnych, ich aktywizacji, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i niwelowania poczucia wyobcowania. - promowanie ochrony i praw osób niepełnosprawnych, - rozpowszechnianie wiedzy dotyczącej niepełnosprawności, - upowszechnianie pozytywnych postaw społecznych wobec osób z niepełnosprawnościami.	Urząd Miasta Włocławek Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Publicznego Urząd Miasta Włocławek /Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Publicznego Organizacje pozarządowe Włocławskie Centrum Organizacji Pozarządowych i Wolontariatu Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie/ Centrum Informacji i Profilaktyki Społecznej Osób Niepełnosprawnych Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Organizacje pozarządowe Urząd Miasta Włocławek Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych Zakład Aktywności Zawodowej
2. Tworzenie systemu skutecznej pomocy osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom	- wzmacnianie współpracy między instytucjami i organizacjami w zakresie realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych, celem	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie/

	podniesienia efektywności działań prowadzonych na rzecz osób niepełnosprawnych, - poszerzanie oferty pomocy specjalistycznej i wspierania rodziny dla osób z niepełnosprawnością słuchu oraz podnoszenie kwalifikacji osób realizujących zadania na rzecz osób niepełnosprawnych (kurs języka migowego), - udzielanie organizacjom pozarządowym i podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego w trybie konkursowym i pozakonkursowym wsparcia finansowego na wykonywanie zadań w zakresie prowadzenia działań wspierających rodziny osób niepełnosprawnych, - udzielanie organizacjom pozarządowym i podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego w trybie konkursowym i pozakonkursowym wsparcia finansowego w zakresie polityki społecznej w ramach zadania: poprawa warunków życia seniorów, osób niepełnosprawnych oraz niezaradnych życiowo poprzez zapewnienie pomocy rzeczowej w postaci żywności, ubrań, - podejmowanie działań w zakresie utworzenia całodobowej placówki Centrum Wsparcia Społecznego dla osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, - prowadzenie diagnozy psychologiczno-pedagogiczno-logopedycznej dzieci niepełnosprawnych, diagnozy przez rehabilitanta ruchowego na potrzeby orzecznictwa i opiniowania, prowadzenie diagnozy i wydawanie opinii/informacji dla potrzeb służby zdrowia i Komisji do Spraw Orzekania o Stopniu Niepełnosprawności, - wydawanie orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego: dla niesłyszących i słabosłyszących, dla niewidomych i słabowidzących z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, zespołem Aspergera, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim, z niepełnosprawnościami sprzężonymi,	Sekcja Specjalistycznej Pomocy Rodzinie i Interwencji Kryzysowej Urząd Miasta Włocławek Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Publicznego Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
--	---	---

	- wydawanie opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka (dla dzieci od 0 do 6 r.ż.), opinii do kształcenia ponadpodstawowego dla uczniów z problemami zdrowotnymi, na podstawie których uczniowie ci mają pierwszeństwo w przyjęciu do szkoły ponadpodstawowej, - zapewnianie bezpłatnych porad psychologicznych, logopedycznych i pedagogicznych w zależności od sygnalizowanych potrzeb (diagnoza trudności edukacyjnych dzieci niepełnosprawnych, szeroka dostępność porad w ramach dyżurów specjalistów na terenie Poradni), - systematyczna współpraca ze szkołą integracyjną i przedszkolami z oddziałami integracyjnymi, Zespołem Szkół Nr 3 oraz instytucjami służby zdrowia; współpraca z ODN, - świadczenie usług informacyjnych w zakresie upowszechniania informacji służących wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych w społeczeństwie dotyczących: edukacji osób niepełnosprawnych, pomocy społecznej i zabezpieczenia społecznego, rehabilitacji leczniczej i leczenia, wsparcia rodzin niepełnosprawnych; instytucji wsparcia najbliższej miejsca zamieszkania osoby niepełnosprawnej; organizacji zrzeszających i działających na rzecz osób niepełnosprawnych i oferowanych przez nie formach pomocy; ustawowym wspieraniu pracodawców osób niepełnosprawnych; programach Unii Europejskiej, rządowych, PFRON w których beneficjentami są osoby niepełnosprawne, - zapewnienie osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym, w tym osobom niepełnosprawnym bezpłatnych porad prawnych, psychologicznych, terapii, spotkań z doradcą zawodowym i innych działań w zależności od sygnalizowanych potrzeb, - podejmowanie działań środowiskowych metodą OSŁ dla osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym osób bezrobotnych, niepełnosprawnych, rodzin z problemami opiekuńczo – wychowawczymi, polegających na przygotowaniu spotkań, wydarzeń, edukacyjnych, integracyjnych, aktywizujących. Działania te mają na celu poprawę funkcjonowania osób zagrożonych wykluczeniem
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie/ Centrum Informacji i Profilaktyki Społecznej Osób Niepełnosprawnych	
Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie/ Klub Integracji Społecznej Osiedlowe Sekcje Pomocy Społecznej	

	społecznym, wzmocnienie rodziny, przygotowanie do samodzielnego podejmowania decyzji w sytuacjach problemowych oraz ponoszenia odpowiedzialności za te decyzje. Działania OSŁ integrują społeczność lokalne, budując w mieszkańcach poczucie współodpowiedzialności za przestrzeń, w której żyją, ale przede wszystkim dają poczucie wspólnoty, pozwalają nawiązać pozytywne relacje międzysąsiedzkie, przez co osobom w trudnej sytuacji łatwiej zwrócić się o pomoc i tą pomoc uzyskać, - podtrzymywanie i dalszy rozwój współpracy z Klubem Wolontariatu, - wspieranie i rozpowszechnianie działalności placówek i ośrodków wsparcia takich jak: Klub Integracji Społecznej, Sekcja Specjalistycznej Pomocy Rodzinie i Interwencji Kryzysowej MOPR, Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, świetlic profilaktyczno - wychowawczych, Środowiskowego Domu Samopomocy, itp., - realizacja projektów współfinansowanych ze środków EFS, (np. Reintegracja społeczna mieszkańców Włocławka) w ramach których proponowane jest wsparcie przez specjalistów: psychologa, ratownika medycznego, pośrednika pracy, asystenta osoby niepełnosprawnej, animatora lokalnego oraz kursy, staże zawodowe i wsparcie finansowe, - opracowanie modelu współpracy instytucji wsparcia społecznego poprzez utworzenie zespołu aktywizacji społeczno- zawodowej, - rozszerzenie modelu współpracy instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi, w celu łączenia kompetencji, planowania działań, zlecania usług i tworzenia wspólnych projektów z trzecim sektorem na rzecz osób niepełnosprawnych, - inicjowanie cyklicznych miejskich badań socjologicznych wśród osób niepełnosprawnych identyfikujących bieżące problemy tych osób oraz wskazujące kierunki skutecznego wsparcia i koniecznych interwencji, - inicjowanie utworzenia miejskiej platformy cyfrowej z kompleksową informacją, poradnictwem oraz wsparciem dla osób niepełnosprawnych,	Powiatowy Urząd Pracy Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Organizacje pozarządowe
--	---	---

	- udzielanie mieszkańcom domu pomocy społecznej - osobom przewlekłe somatycznie chorym i niepełnosprawnym fizycznie wsparcia w postaci usług egzystencjonalnych oraz specjalistycznych, w tym opiekę psychologa, rehabilitanta, pracownika socjalnego i terapeuty zajęciowego,	Miejski Zespół Opieki Zdrowotnej we Włocławku
3. Zwiększanie dostępu do usług medycznych i rehabilitacyjnych	- udzielanie organizacjom pozarządowym i podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego w trybie konkursowym i pozakonkursowym wsparcia finansowego na wykonywanie zadań publicznych związanych z realizacją zadań samorządu gminy w zakresie ochrony i promocji zdrowia, celem podniesienia efektywności działań prowadzonych na rzecz osób niepełnosprawnych, umożliwienia uczestnictwa ich w życiu społecznym oraz wsparcia inicjatyw na rzecz osób niepełnosprawnych, - udzielanie organizacjom pozarządowym i podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego w trybie konkursowym i pozakonkursowym wsparcia finansowego na wykonywanie zadań w zakresie prowadzenia zajęć rehabilitacyjnych i wspomagających dla osób niepełnosprawnych oraz seniorów, celem podniesienia efektywności działań prowadzonych na rzecz tych osób i zwiększenia dostępności zajęć rehabilitacyjnych, - realizacja usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi poprzez udzielenie dotacji w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego z zakresu pomocy społecznej polegającego na organizowaniu i świadczeniu usług opiekuńczych dla osób potrzebujących w miejscu ich zamieszkania, na terenie miasta Włocławek, - prowadzenie dla pacjentów cyklu zajęć grupowych typu pilates, wspomagających prawidłowe funkcjonowanie całego organizmu osób niepełnosprawnych, - udzielanie wsparcia finansowego osobom niepełnosprawnym uczestniczącym w turnusach rehabilitacyjnych,	Urząd Miasta Włocławek Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Publicznego Miejski Zespół Opieki Zdrowotnej we Włocławku

	- dofinansowanie osobom niepełnosprawnym do zakupu sprzętu rehabilitacyjnego i zaopatrzenia ortopedycznego, - realizacja usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, - zwiększenie prowadzenia różnorodnych form rehabilitacji i terapii osób niepełnosprawnych intelektualnie i seniorów np. zajęcia hydroterapii, dogoterapii, hipoterapii, felinoterapii, arteterapii oraz poradnictwa prawnego.	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Dorosłym z Niepełnosprawnością Intelektualną OLIGO Włocławskie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych „Eurointegracja”
4. Podwyższanie poziomu edukacji osób niepełnosprawnych	- opracowywanie i wdrażanie w szkołach programów profilaktycznych, socjoterapeutycznych, edukacyjno- terapeutycznych, rozwijających umiejętności asertywne oraz realizacja treningów, warsztatów mających na celu przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych, uczeniu tolerancji i właściwych postaw społecznych, radzeniu sobie ze stresem i sytuacjami trudnymi, - realizacja zajęć wczesnego wspomaganie dzieci (od 0 do 6 r.ż.), zajęć integracyjno-adaptacyjnych oraz zajęć rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne dla grup klasowych, w których uczą się dzieci niepełnosprawne, - prowadzenie terapii dzieci: słabowidzących, słabosłyszących, z autyzmem i zespołem Aspergera, przesiewowych badań wzroku i słuchu, - prowadzenie terapii integracji sensoryczno-motorycznej, terapii z elementami integracji sensoryczno-motorycznej, prowadzenie terapii jåkania, pedagogicznej i logopedycznej, - udzielanie dofinansowań osobom niepełnosprawnym w ramach programów celowych np. Aktywny Samorząd, - nawiązywanie współpracy z osobami z doświadczeniem w pracy w obszarze profilaktyki społecznej,	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie/ Centrum Informacji i Profilaktyki Społecznej Osób Niepełnosprawnych

	- aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych oraz podnoszenie kompetencji otoczenia osób, niepełnosprawnych przyczyniających się do ich integracji, - organizowanie tematycznych seminariów prowadzonych przez specjalistów z różnych obszarów kompetencji oraz spotkań z zakresu profilaktyki społecznej osób niepełnosprawnych, z zachowaniem różnorodności tematów dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych.	
5. Tworzenie warunków do samodzielności i niezależności osób niepełnosprawnych	- dostosowywanie do potrzeb osób niepełnosprawnych toalet publicznych, - umożliwianie dostępu osobom niepełnosprawnym do siłowni publicznych, placów zabaw i innych urządzeń użyteczności publicznej, - umożliwienie dostępu osobom niepełnosprawnym do wody na cmentarzach komunalnych, - montaż ławek dla osób starszych i niepełnosprawnych, - przyjęcie standardów projektowania przestrzeni miejskiej na terenie Włocławka z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych z ograniczoną mobilnością, - przebudowa ciągów pieszych i rowerowych polegająca na instalacji płyt dotykowych, w celu ułatwienia poruszania się po mieście osobom niedowidzącym i niewidomym, korzystającym z laski inwalidzkiej, - podejmowanie działań na rzecz likwidacji istniejących barier poprzez budowę przejść i wjazdów z obniżonymi krawężnikami oraz budowę pochylni, - modernizacja i przebudowa dróg z wprowadzeniem rozwiązań sieci drogowej miejskiej polegającej na budowie bezpiecznych ciągów komunikacyjnych z bezpiecznymi przejściami dla pieszych i ciągami ścieżek rowerowych, - przebudowa kolejnych odcinków dróg, remonty wiaduktów, przebudowa chodników, budowa nowych sygnalizacji świetlnych, w tym wyznaczanie nowych bezpiecznych przejść dla pieszych z sygnalizacją wzbudzaną i dźwiękową,	Urząd Miasta Włocławek Wydział Gospodarki Komunalnej Urząd Miasta Włocławek Wydział Dróg, Transportu Zbiorowego i Energii Miejski Zakład Zieleni i Usług Komunalnych we Włocławku

	- poprawianie dotychczasowego poziomu wyposażenia autobusów komunikacji miejskiej, poprzez zastępowanie pojazdów wycofywanych z eksploatacji, wyłącznie pojazdami przystosowanymi do obsługi osób niepełnosprawnych ruchowo, niedosłyszących i niedowidzących tj. taboru autobusowego niskopodłogowego z funkcją „przykłąku”, wyposażonego w platformy do wjazdu wózków inwalidzkich z zamontowanymi specjalnymi oparciami z pasami unieruchamiającymi wózki inwalidzkie, z nagłośnieniem wewnętrznym i wewnętrznymi tablicami informacyjnymi, - likwidacja barier architektonicznych w mieszkaniach osób niepełnosprawnych, oraz likwidacja barier w komunikowaniu się i technicznych w zakresie zależnym od ich indywidualnych potrzeb, - likwidacja barier transportowych w postaci dofinansowania samochodów osobowych, autobusów, które w wersji standardowej są samochodami specjalnie przystosowanymi do przewozu osób niepełnosprawnych dla placówek służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych prowadzonych przez: organizacje pozarządowe, gminy lub powiaty, jednostki prowadzące warsztaty terapii zajęciowej, gminy, które dowożą osoby z niepełnosprawnościami do znajdujących się poza ich terenem placówek służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w ramach programów celowych np. Wyrównywanie Różnic Między Regionami III, - uwzględnianie potrzeb osób niepełnosprawnych poprzez organizację roweru miejskiego wraz z przyczepką umożliwiającą przewóz dzieci niepełnosprawnych i sprzętu ułatwiającego poruszanie się osobom niepełnosprawnym np. na miejskim łodowisku, - uzyskanie zrewitalizowanych i „inteligentnie” zarządzanych przestrzeni miejskich, które zakładają kontynuację procesu wprowadzania nowych funkcji i przywracania do życia miejskich przestrzeni publicznych z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych,	Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Włocławek Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Dorosłym z Niepełnosprawnością Intelktualna OLIGO Urząd Miasta Włocławek/
--	--	--

	- zwiększenie ilości miejsc parkingowych, w tym dla osób niepełnosprawnych, - przystosowywanie do potrzeb osób niepełnosprawnych urzędów, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domów samopomocy w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszanie się i komunikowanie- w ramach likwidacji barier architektonicznych oraz przeciwdziałanie degradacji infrastruktury istniejących warsztatów terapii zajęciowej (remont budynków), poprzez realizację programów celowych takich jak np. Wyrównywanie Różnic Między Regionami III, - cyfryzacja Urzędu Miasta, -poprawa jakości życia osób starszych, w tym niepełnosprawnych, - stworzenie odpowiednich warunków pracy i możliwości skorzystania z urządzeń multimedialnych poprzez zaopatrzenie Filii Książki Mówionej w nowoczesne zestawy komputerowe, programy i pakiety biurowe, urządzenia lektorskie z wbudowanym synteizatorem mowy i programem do rozpoznawania tekstu oraz udźwiękowionym menu, -likwidacja barier architektonicznych – budowa windy zewnętrznej przy Filii nr 6 ul. Żytmia 66/68, - likwidacja barier dla osób niepełnosprawnych ruchowo poprzez zbudowanie platformy z poziomu sali widowiskowej do sceny oraz wyposażenie dla osób niedosłyszących sali widowiskowej w pętlę induktofoniczną.	Urząd Miasta Włocławek/ Organizacje pozarządowe Miejska Biblioteka Publiczna im. Z. Arentowicza we Włocławku Centrum Kultury „Browar B” we Włocławku
6. Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych	- świadczenie usług w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego, w tym dla młodzieży niepełnosprawnej (badania predyspozycji zawodowych, porady edukacyjne i zawodowe na terenie Poradni), - prowadzenie dyżurów konsultacyjnych przez doradców zawodowych dla rodziców dzieci niepełnosprawnych na terenie szkół (gł. rodziców niepełnosprawnych uczniów ostatnich klas SP), dotyczące pomocy w planowaniu ścieżki edukacyjnej i zawodowej, z uwzględnieniem ograniczeń w wyborze zawodu i przyszłego miejsca pracy, wynikających z niepełnosprawności i uwarunkowań zdrowotnych,	Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczna

	- prowadzenie zajęć warsztatowych z zakresu orientacji zawodowej w klasach integracyjnych szkół podstawowych i ponadpodstawowych, - organizacja imprez masowych, m.in. Włocławskich Targów Szkół Pracy i Rzemiosła oraz Festiwalu Umiejętności Zawodowych, w których będą stworzone warunki umożliwiające uczestnictwo w nich osobom niepełnosprawnym - uczniom klas integracyjnych, uczniom szkoły specjalnej oraz bezrobotnym dorosłym osobom niepełnosprawnym, - rozwijanie usług w zakresie poradnictwa, doradztwa edukacyjno - zawodowego, szkoleń i przekwalifikowań zawodowych, - dofinansowywanie ze środków PFRON przystosowania i tworzenia nowych stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych, - wspieranie samozatrudnienia poprzez przyznawanie środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej, - promowanie przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych, umożliwienie podniesienia ich kompetencji i wsparcie finansowe w celu utworzenia działalności gospodarczej, - upowszechnianie wśród pracodawców zatrudnienia osób niepełnosprawnych poprzez materiały informacyjne i strony internetowe poświęcone osobom niepełnosprawnym,	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Powiatowy Urząd Pracy Centrum Informacji i Profilaktyki Społecznej Osób Niepełnosprawnych Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie/ Powiatowa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych Organizacje pozarządowe Urząd Miasta Włocławek Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Publicznego Powiatowy Urząd Pracy
	- inicjowanie działań w zakresie zwiększenia liczby miejsc w istniejących na terenie miasta warsztatach terapii zajęciowej oraz w zakładzie aktywności zawodowej, - wsparcie placówek rehabilitacyjnych, tj. warsztatów terapii zajęciowej poprzez przekazywanie środków z budżetu miasta i środków PFRON na pokrycie kosztów działalności wtz, - aktywizacja osób niepełnosprawnych w ramach ustawowych usług jak: poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, podnoszenie kwalifikacji poprzez organizowanie i finansowanie szkoleń, przygotowania zawodowego, studiów podyplomowych, staży,	

	- dofinansowanie szkoleń i instrumentów rynku pracy dla osób niepełnosprawnych oraz form aktywizacyjnych, kierowanie na prace społecznie- użyteczne, - promowanie zawiązywania spółdzielni społecznych, które służyć będą ograniczaniu bezrobocia i integracji społecznej, - zawiązywanie platformy dialogu²⁷ Pakt na rzecz zatrudnienia²⁸, - udział w organizacji na Osiedlu Śródmieście sensorycznego palcu zabaw przy Przedszkolu nr 8 we Wrocławku dla dzieci niepełnosprawnych i pełnosprawnych, celem wspólnej integracji i prawidłowego rozwijania zmysłów, - rozwijanie doradztwa zawodowego na wszystkich etapach edukacyjnych. - udział w szkoleniach i kursach, w celu zdobycia nowych kwalifikacji i umiejętności, - udzielanie pomocy osobom z niepełnosprawnościami w podjęciu samodzielnego, niezależnego i aktywnego życia na miarę indywidualnych potrzeb, - skierowanie pracowników z niepełnosprawnościami do pracy w spółdzielni społecznej, - promowanie wizerunku osoby z niepełnosprawnościami jako pełnoprawnego pracownika w środowisku lokalnym,	Powiatowy Urząd Pracy Szkoly Zawodowe Organizacje pozarządowe Urząd Miasta Wrocławek Urząd Miasta Wrocławek Wydział Edukacji Zakład Aktywności Zawodowej
7. Zwiększanie dostępności osobom niepełnosprawnym do kultury, sportu, turystyki i rekreacji	- udzielanie organizacji pozarządowym i podmiotom prowadzącym działalność pożytku publicznego w trybie konkursowym i pozakonkursowym wsparcia finansowego na wykonywanie zadań w zakresie organizacji przedsięwzięć kulturalnych, sportowych, okolicznościowych dla osób niepełnosprawnych, umożliwiających ich uczestnictwo w życiu miasta i propagujących właściwe postawy społeczne, - stworzenie produktu turystycznego, w tym w oparciu o turystykę pielgrzymkową.	Urząd Miasta Wrocławek Wydział Polityki Społecznej i Zdrowia Publicznego

	- rozwój infrastruktury dla turystyki aktywnej, rekreacji i sportu, - opracowanie przy współudziale gmin sąsiadujących programu promocji potencjału turystycznego, programu imprez sportowych, - udostępnianie przez Filię Książki Mówionej nagrań na kasetach, audiobookach oraz nagrań w systemie cyfrowym do odtwarzania na urządzeniu „Czytak”, - współpraca ze Stowarzyszeniem Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Larix” im. Henryka Ruszczyca, zajmującym się nagrywaniem i udostępnianiem bibliotekom cyfrowych książek mówionych przeznaczonych dla osób niewidomych i słabowidzących, - zakup nowości wydawniczych z dużym drukiem, - zakup czytników do czytania e-booków, - instalacja narzędzi i programów do przeprowadzania zdalnie, przedsięwzięć organizowanych w MBP i filiach, - działalność punktów bibliotecznych zlokalizowanych głównie w Domach Pomocy Społecznej – organizowanie wizyt, spotkań, wymiana i dostarczanie książek, - współpraca z Polskim Związkiem Niewidomych – Oddział Włocławek w zakresie organizacji spotkań, warsztatów i zajęć biblioterapeutycznych, - promocja kultury literackiej i czytelnictwa, ożywienie i integracja środowisk skupionych wokół bibliotek publicznych, zachęcenie nowych użytkowników do korzystania z bibliotek publicznych oraz inspirowanie bibliotekarzy do kreowania mody na czytanie w ramach Dyskusyjnego Klubu Książki – Klubu Czytaka, - świadczenie usług „książka na telefon” - osobom starszym, chorym i niepełnosprawnym, szczególnie mającym trudności w poruszaniu się (zwłaszcza w tych placówkach, gdzie nadal istnieją bariery architektoniczne) i dostarczanie książek do domu przez pracowników biblioteki,	Miejska Biblioteka Publiczna im. Z. Arentowicza we Włocławku
--	---	--

	- organizowanie spotkań autorskich, wystaw, warsztatów twórczych, zajęć biblioterapeutycznych itp. - wspieranie finansowe imprez o charakterze kulturalnym, sportowym, turystycznym i rekreacyjnym organizowanych przez instytucje i organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych, - podejmowanie inicjatyw i realizowanie programów finansowanych z funduszy UE, które w swoich ramach programowych wspierają organizowanie imprez i spotkań integracyjnych umożliwiających osobom niepełnosprawnym uczestnictwo w życiu miasta i propagują właściwe postawy społeczne, - podejmowanie i realizacja różnorodnych działań i projektów dla seniorów osób niepełnosprawnych, celem wyeliminowania ich marginalizacji, poprawy bezpieczeństwa, zapewnienia udziału w życiu kulturalnym i społecznym miasta oraz niezależnego i aktywnego ich funkcjonowania, - udostępnianie i upowszechnianie aktualnej sztuki oraz przygotowanie do samodzielnego i krytycznego odbioru sztuki, - integracja uczestników oraz rozwijanie umiejętności manualnych i twórczych w ramach prowadzonych warsztatów plastycznych.	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie/ Centrum Informacji i Profilaktyki Społecznej Osób Niepełnosprawnych Wrocławskie Stowarzyszenie Niepełnosprawnych „Eurointegracja” Galeria Sztuki Współczesnej we Wrocławku
--	---	--

4. PODSUMOWANIE

Gwarancją efektywności środowiskowych programów na rzecz osób niepełnosprawnych jest w pierwszej kolejności możliwość podjęcia zawodowej aktywności, bezpieczne, funkcjonalne oraz dostępne mieszkanie, a następnie gotowe do udzielenia wsparcia, zaplecze społeczne. Dla stabilności położenia społecznego i codziennego funkcjonowania niepełnosprawnych obywateli konieczne jest także uzupełnienie pierwotnej, naturalnej sieci wsparcia, rozbudowa różnych form świadczeń, usług i opieki w środowisku zamieszkania, jak również zinstytucjonalizowanych systemów pomocy umożliwiających rodzinom kontynuowanie opieki nad zależnymi od niej osobami niepełnosprawnymi. Opracowanie Miejskiego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2021-2023 stanowi kolejny dokument strategiczny, który wskazuje konkretne działania, mające na celu poprawę jakości życia osób niepełnosprawnych z miasta Włocławek. Realizacja programu, w swych założeniach, ma doprowadzić do rozbudzenia świadomości osób niepełnosprawnych o możliwościach wykorzystania swojego potencjału w celach zawodowych oraz pracodawców o korzyściach wynikających z zatrudniania osób niepełnosprawnych. Docelowo, poprzez zwiększenie aktywności zawodowej, Program powinien przyczynić się do zanikania stereotypów na temat osób niepełnosprawnych oraz likwidowania barier przy ich zatrudnianiu. Skorelowane działania, podejmowane poprzez założenia programowe, w które włączone będą zarówno osoby niepełnosprawne, pracodawcy, jak i instytucje działające na rzecz poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych, mogą korzystnie wpłynąć na rozwój lokalnego rynku pracy oraz poprawę sytuacji społeczno-zawodowo- ekonomicznej tych osób. Dążąc do tego aby podjęte działania przynosiły planowane efekty, należy zaangażować w nie wiele podmiotów, zasobów materialnych oraz personalnych, gdyż tylko wtedy osoby niepełnosprawne, otrzymają potrzebne wsparcie. Najistotniejsze jednak we współpracy z niepełnosprawnymi jest wzmocnienie ich własnego znaczenia i poczucia własnej wartości, tak aby mogli podjąć działania odpowiedzialnego kierowania swoim losem. Siłą napędową współczesnych koncepcji polityki społecznej wobec niepełnosprawności stała się zasada równości szans, która traktowana jest jako centralne kryterium oceny struktur społecznych i ekonomicznych. W myśl tej zasady deficyty osób niepełnosprawnych mogą być dowartościowane dzięki pobudzeniu procesów społecznych i ekonomicznych obejmujących w równym stopniu wszystkich obywateli. Przewycięzanie własnej niepełnosprawności powinno odbywać się poprzez aktywizację społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych, która może być realizowana w ramach miejskich programów. Przykładem takiego przedsięwzięcia jest właśnie „Miejski Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2021-2023”. Jego kompleksowe działania zostały ukierunkowane zarówno na osoby niepełnosprawne, rodziny i otoczenie osób niepełnosprawnych, jak i na pracodawców.

Program powinien stanowić także narzędzie, wykorzystane w procesie pozyskiwania środków finansowych na realizację zadań z zakresu polityki społecznej z funduszy europejskich. W związku z tym realizacja Programu Działań powinna opierać się na ścisłej współpracy Wydziałów Urzędu Miasta

oraz jednostek organizacyjnych z różnych obszarów funkcjonowania mieszkańców – od zdrowia oraz pomocy i polityki społecznej przez edukację, sport, kulturę po mieszkalnictwo, infrastrukturę i architekturę. Wymaga to wprowadzenia efektywnych mechanizmów wymiany informacji oraz podejmowania decyzji.

5. OCZEKIWANE REZULTATY I EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU

- ✓ powstanie zintegrowanego środowiska wsparcia osób niepełnosprawnych i ich rodzin, oraz wzrost poziomu usług świadczonych na ich rzecz,
- ✓ pozytywne zmiany w społecznej świadomości dotyczące osób niepełnosprawnych i ich prawa do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, wzrost zainteresowania społeczności lokalnej problemami osób niepełnosprawnych,
- ✓ poprawa warunków wpływających na wzrost samodzielności i niezależności osób niepełnosprawnych,
- ✓ poprawa sprawności psychofizycznej osób niepełnosprawnych i ograniczenie skutków niepełnosprawności,
- ✓ podniesienie poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych,
- ✓ pobudzenie aspiracji zawodowych, nabycie umiejętności aktywnego poruszania się na rynku pracy oraz powstanie nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych i poprawa sytuacji materialnej rodzin osób niepełnosprawnych,
- ✓ uczestnictwo oraz udział osób niepełnosprawnych w wydarzeniach kulturalnych, sportowych i imprezach rekreacyjnych na równych prawach z innymi mieszkańcami miasta.

Oczekiwanym efektem realizacji Programu jest rozwój takich usług, które przyczynią się do włączenia osób z niepełnosprawnością do życia społecznego, kulturalnego, zawodowego. Za istotny efekt realizacji projektu przyjmuje się również skoordynowanie i usprawnienie przepływu informacji kierowanych do osób z niepełnosprawnością. Są to zarówno informacje bezpośrednio dotyczące osób z niepełnosprawnością, ich praw i obowiązków, ale także usług kierowanych do tych osób przez różne instytucje i organizacje pozarządowe.

6. CZAS REALIZACJI

Program jest dokumentem perspektywicznym, rysującym w sposób generalny kierunki prowadzonej działalności. Wszystkie założone w Programie cele i działania mają charakter długofalowy i będą podejmowane w okresie, na jaki został utworzony, tj. w latach 2021-2023.

7. MONITORING REALIZACJI PROGRAMU

Monitoring Programu będzie stałym i ciągłym procesem obserwacji ilościowych i jakościowych zmian, mającym na celu zapewnienie informacji na temat skuteczności podejmowanych działań. Monitoring Programu zobrazuje postęp w realizacji poszczególnych przedsięwzięć jaki i umożliwi obserwację dynamiki realizacji oraz zmian strukturalnych.

Obejmować będzie następujące działania:

- ✓ gromadzenie informacji od podmiotów uczestniczących w programie i określanie skuteczności podejmowanych działań,
- ✓ ocena trafności założonych celów oraz efektów ich realizacji będzie dokonywana na podstawie rocznych, gromadzonych w tym celu, materiałów informacyjnych i sprawozdań.

Sprawozdanie roczne z realizacji programu będzie przedstawiane Prezydentowi Miasta w pierwszym kwartale roku następnego.

8. CAŁKOWITY KOSZT PROGRAMU

Środki na realizację programu zabezpieczane będą w budżetach poszczególnych kluczowych partnerów.

Wśród potencjalnych źródeł finansowania Programu należy brać pod uwagę:

- ✓ środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ środki budżetowe Gminy Miasto Włocławek,
- ✓ środki publiczne z Unii Europejskiej,
- ✓ inne źródła zewnętrzne.

WYKAZ TABEL I WYKRESÓW

TABELE

Tabela 1.	Struktura osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy społecznej w latach 2018-2019.....	10
Tabela 2.	Powody współistniejące przyznania pomocy osobom niepełnosprawnym w latach 2018-2019.....	13
Tabela 3.	Wydatkowanie środków PFRON w latach 2018-2019.....	20
Tabela 4.	Struktura wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności w latach 2018-2019.....	31
Tabela 5.	Struktura wydanych orzeczeń dla osób poniżej 16 r.ż. w latach 2018-2019.....	31
Tabela 6.	Liczba dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w latach 2018-2019.....	38
Tabela 7.	Niepełnosprawne osoby bezrobotne i poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu w Gminie Miasto Włocławek.....	45

WYKRESY

Wykres 1.	Zestawienie liczbowe osób korzystających z pomocy społecznej.....	8
Wykres 2.	Powody przyznania pomocy w latach 2018-2019.....	9
Wykres 3.	Wykształcenie osób korzystających z pomocy społecznej.....	11
Wykres 4.	Źródło utrzymania osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy społecznej.....	11
Wykres 5.	Stopień niepełnosprawności osób korzystających z pomocy społecznej.....	12
Wykres 6.	Typ rodziny korzystającej z pomocy społecznej.....	12
Wykres 7.	Orzeczenia wydane przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku.....	30
Wykres 8.	Orzeczenia wydane przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku z podziałem na stopnie niepełnosprawności.....	30
Wykres 9.	Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku w latach 2018-2019 z podziałem na schorzenia.....	32
Wykres 10.	Orzeczenia wydane przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności we Włocławku w latach 2018-2019 z podziałem na schorzenia.....	32
Wykres 11.	Liczba dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w placówkach edukacyjnych.....	38
Wykres 12.	Liczba zarejestrowanych niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu.....	46
Wykres 13.	Struktura niepełnosprawnych bezrobotnych według stopnia niepełnosprawności.....	46
Wykres 14.	Struktura niepełnosprawnych poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu według stopnia niepełnosprawności.....	47

